

Túri Katalin és Maczák Ibolya tanulmányai; Acsai Roland, Hauptmann Tamás, Pusztai Zoltán, Bokros Judit, Both Balázs, Csehy Zoltán, Győri László, Méhes Károly és Taizs Gergő versei; a Tehetség gondozó Műhelyben Hegedűs Anna versei és Csonka Lujza tárcanovellája; Lokodi Imre és Dubán Kitti prózái; kritikák Marafkó László (Juhász Attila) és Christian Bobin (Urbanik Tímea) kötetéről; Szolláth Katalin alkotásai

2025

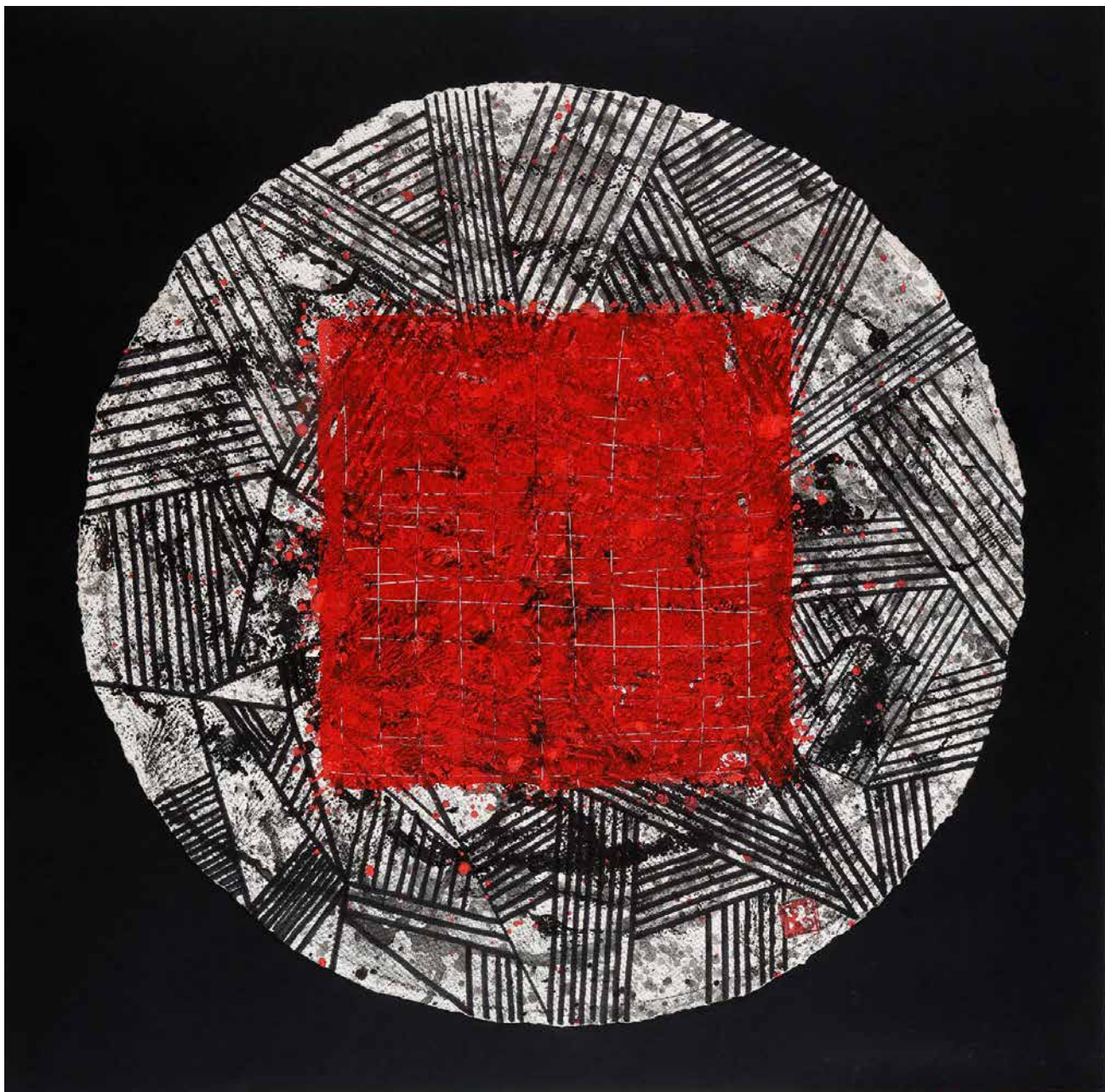
4

m

műhely

SZOLLÁTH KATALIN: EGYENSÚLY, 2025, PÁPIR, TEMPERA, MONOTÍPIA, KOLLÁZS, 75X55 CM

SZOLLÁTH KATALIN: PIROS NÉGYZET FEKETE VONALAKKAL, 2025, PAPIR, TEMPERA, FILCTOLL, 50X50 CM

Kulturális folyóirat
Megjelenik kéthavonta
2025. XLVIII. évfolyam, 4. szám

Kiadja:
a Műhely Folyóiratkiadó Nonprofit
Korlátolt Felelősségű Társaság

A kiadásért felel:
Horváth Nóra ügyvezető

Szerkesztőség:
9022 Győr, Rákóczi u. 1.
Levélcím: 9002 Győr, Pf. 45.
Tel.: 96/326-845
E-mail: szerkesztoseg@gyorimuhely.
hu
Honlap: www.gyorimuhely.hu
Facebook:
<https://hu-hu.facebook.com/muhely.folyoirat/>

Főszerkesztő:
HORVÁTH NÓRA

Szerkesztők:
TAKÁCS NÁNDOR
(vers és próza)

HORVÁTH-MÁRJÁNOVICS DIÁNA
(kritika)

Szerkesztőségi titkár:
SZIKONYA GABRIELLA

Tördelés:
VISIONEXT Vizuális Stúdió, Győr

A Műhely nyomdai partnere:
PALATIA Nyomda és Kiadó Kft., Győr
Felelős nyomdavezető:
Radek József ügyvezető igazgató

ISSN 0138-922X (Print)
ISSN 3057-8914 (Online)

Az új címfórmát és arculatot a
VISIONEXT Vizuális Stúdió tervezte.

Köszönjük Szolláth Katalin alkotásait.

Tematikus lapszámunk előtt az utolsó 2025-ös „normál” számunkat tartják kezükben, s ahogy fekete-fehér kiadványainknál már megszokhatták, a folyóirat online verzióját színesben is megtekinthetik a honlapunkon. A 2-es számban közölt Géczy János-képek és most Szolláth Katalin munkái színes változatért kiáltanak, ezért is örülünk, hogy a külön ISSN-számmal rendelkező online anyagban az apróbb részletekben is elmerülhetnek olvasóink.

Régóta szerettük volna már egy teljes lapszám vizuális anyagát Szolláth Katalinnak szentelni, és most a kerek születésnap alkalmából sikerült is! Sok szeretettel köszöntjük! Az alkotó ars poeticája mellett Árvai-Józsa Kitty művészettörténész gondolatait is közöljük, aki kiemeli, hogy milyen fontosak az hommage-ok és reminiscenciák Szolláth életművében – izgalmas módon ez a tematika összecseng a szépirodalmi rovatban közölt hommage-versek motivációival.

Lapszámunk első tematikus egységében folytatjuk Túri Katalin nyelvészeti és verstani szempontokat is mérlegelő tanulmányát Joszif Brodzkij *Karácsonyi verseinek* magyar fordításairól. A karácsonyhoz: a várakozáshoz, befogadáshoz, adakozáshoz és az ünnepi előkészületekhez kapcsolódnak Acsai Roland és Hauptmann Tamás versei.

A továbbiakban kiemelt figyelmet fordítunk az hommage-verseknek. Az összeállításban a *Műhelyben* rendszeresen publikáló költők közül Bokros Judit, Both Balázs, Csehy Zoltán, Győri László, Méhes Károly és Taizs Gergő verseit olvashatják, amelyek Weöres Sándor, Rainer Maria Rilke, Szabó Lőrinc, Berzsenyi Dániel, Szapphó, Herman Melville, Balassi Bálint és József Attila szavait, eszméit idézik meg költeményeikben. A költői munka rejtelmeibe avat be Maczák Ibolya tanulmánya is, amely az alkotói előmunkálatok kéziratos jegyzetei mellett a Pilinszky-publiscisztika filológiai összefüggéseit is figyelembe veszi a *Nagyvárosi ikonok* című vers értelmezése során.

A nagyvárosi élet különös szituációival szembesítenek Hegedüs Anna versei a Tehetséggondozó Műhelyben, míg Csonka Lujza tárcanovellája – egy lehetséges olvasatban – a városi környezetből való kiszabadulás vágyát fogalmazza meg, életből vett példa segítségével, lírai megközelítésben.

Történelem és mitológia, vágy és valóság keresztútjében a túlélés rejtelmeibe avatnak be Lokodi Imre és Dubán Kitti prózái.

Szerzőnket, barátunkat: Pusztai Zoltánt 70. születésnapja alkalmából a *Győr – egy város lelke* című tematikus számunkban megjelent versével köszöntjük.

Horváth Nóra (főszerkesztő) – Takács Nándor (szerkesztő)

SZOLLÁTH KATALIN: ALKONYAT IV. – TÉL, 2024, PAPIR, TEMPERA, 45X35 CM

Tartalom

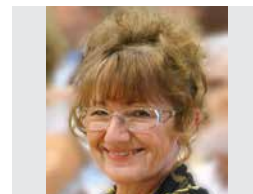
SZOLLÁTH KATALIN:	Az anyag tűrőképessége (ars poetica)	5
ÁRVAI-JÓZSA KITTY:	Hommage-ok és reminiszcenciák – Szolláth Katalin művészete	6
KÉPJEGYZÉK:	8
•		
TÚRI KATALIN:	Karácsonyi versek felnőtteknek: karácsony a pusztaságban. Joszif Brodskij: <i>Karácsonyi versek</i> , Soproni András fordításában (a tanulmány második része)	9
ACSAI ROLAND:	Vendége lesz kezének	21
HAUPTMANN TAMÁS:	Havazik	22
•		
PUSZTAI ZOLTÁN:	Színe és fonákja.....	24
•		
MACZÁK IBOLYA:	Az alkotás dicsérete. Pilinszky János <i>Nagyvárosi ikonok</i> című versének elemzése	28
BOKROS JUDIT:	Sörösüveg	34
	Araszolás.....	34
BOTH BALÁZS:	Rilke	37
	Szabó Lőrinc emlékezete	37
CSEHY ZOLTÁN:	Örök ősz	38
	Berzsenyi levonja a tanulságot.....	39
	Egy David Diamond-zongoradarab (Melville sírja)	39
GYŐRI LÁSZLÓ:	Modrý Kameň.....	42
	Márványpalota	43
MÉHES KÁROLY:	Reggelente	46
	Szigorlat	46
	Rilk-e?	47
	Esti idill	47
TAIZS GERGŐ:	Átkelők.....	49

TEHETSÉGGONDOZÓ MŰHELY

•	
HEGEDŰS ANNA:	ipszilon..... 52
	anyagfény // 9797 53
	molárisok 54
CSONKA LUJZA:	Mélylevegő 55
•	
LOKODI IMRE:	lá Rebi 58
DUBÁN KITTI:	Lecsószag 62
•	
JUHÁSZ ATTILA:	„tudást az egészről [...] az egyszervoltakról” (Marafkó László: <i>Írás a tűzfalon</i>) 66
URBANIK TÍMEA:	„Lassú pillantás gyerekre, fényre, ürességre.” (Christian Bobin: <i>A hét nyolcadik napja</i>) 70

SZOLLÁTH KATALIN

Az anyag tűrőképessége (ars poetica)

SZOLLÁTH KATALIN

1955-ben született Kecskeméten, ahol jelenleg is él. Rajzot és művészettörténetet tanított gimnáziumban. 1985 óta szerepel kiállításokon. Egyedi és sokszorosító grafikával foglalkozott, főleg rézkarccal. Az utóbbi tizenöt évben egy színesebb, festőibb világot jelenít meg képein.

Tagja a Magyar Festők Társaságának, a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, a Műhely Művészeti Egyesületnek és a Kecskeméti Képzőművészek Közösségének.

Képeim készítésénél az őszinteségre, az egyszerűsége és az ösztönösségre törekszem. Vissza-visszatérő motívumok foglalkoztatnak – ablak, kapu, kert, kereszt, spirál, kör, négyzet stb. -, ám ezek mindig más és más formában jelennek meg, így jelképes expresszív gesztusrendszerek halmazának is felfoghatók. Ami leginkább érdekel alkotói munkámban, az a töredezettség, az omló-málló, vakolatszerű felületek, az anyag tűrőképessége, sokszínűsége és változatossága, a visszakapart, nyomtatott, összegyűrt rétegek ismétlődésének véletlenszerűsége, összességében az állandó kísérletezés a megoldhatatlannal.

A képek sokszor csak úgy „megtörténnek”. Szinte maguktól „beszélnek”. Ott van előtted a fehér papír, nézed és megszólít. A belső „láthatatlan” vetülete rajzolódik ki a felületen. Minél egyszerűbben szólal meg, annál jobb. Sok év, sok rajz kell ahhoz, hogy az ember rá merje bízni magát az érzéseire. Gyakran előfordul, hogy a legjobb kép az lesz, amin a legkevesebbet gondolkodtam. Maga az alkotás folyamata izgalmas és felszabadító érzés.

Hosszú évekig egyedi és sokszorosító grafikával foglalkoztam. Az utóbbi évtizedben fedeztem fel a színek varázsát, a festészet megújító erejét. Mégis úgy érzem mint „rég” grafikus, hogy nem tudtam egészen megválni a rajztól. Ragaszkodom a papírhoz, a matt temperához, a grafikai eszközökhöz, a vegyes technikákhoz, melyekben gyakran a ceruza is szerepel.

ÁRVAI-JÓZSA KITTY

Az ELTE Bölcsészettudományi Kutatóközpont Művészettörténeti Intézetének tudományos segédmunkatársa és tudományos titkára. Művészettörténeti kutatásokat végez, elsősorban a 20. századi magyar művészet területén. Emellett programszervezőként és projektmenedzserként is dolgozik az intézetben. Részt vesz a *Magyar szürrealizmusok* című OTKA-kutatási projektben. Emellett kortárs művészeti programok és kiállítások szervezésével is foglalkozik.

ÁRVAI-JÓZSA KITTY

Hommage-ok és reminiszcenciák – Szolláth Katalin művészete

A kecskeméti születésű Szolláth Katalin 1978-ban végzett a szegedi főiskola rajz-földrajz szakán. Pedagógiai hivatása és alkotóművészeti tevékenysége a kezdetektől kölcsönösen egymásra hatva alakult. A Katona József Gimnáziumban rajztanárként töltött évtizedek alatt Szolláth inspiráló tanórái, fakultatív foglalkozásai és továbbképzései megannyi fiatal érdeklődését keltették fel a kultúra és a művészetek különféle területei iránt. Neves építészmérnökök, művészettörténészek és közművelődési szakemberek, alkotóművészek, tanárok, grafikusok, régészek, egyiptológusok, lakberendezők dolgoznak országszerte és külföldön is, akik kíváncsiságukat, kreativitásukat először az általa életre hívott programokon, feladatokban kezdték kibontakoztatni.

Kezdetben kerámiával foglalkozott, majd később az egyedi és sokszorosító grafikai eljárások felé fordult, éveken át készített rézkarcokat és szitanyomatokat, sőt egy ideig tűzzománccal is dolgozott. Munkáinak aprólékosan kidolgozott, részletgazdag motívumait legfőképpen a természetben fellelhető formák (fák, téglák, gyökerek, kövek, hálók, madarak, kagylók, csigák és levelek) ihlették. A természeti formavilág mellett meghatározó az alkotónál az egyszerű geometriai alakzatok (kör és ovális, négyzet és téglalap, kereszt) és az ezekből épülő utak, kapuk, ablakok, labirintusok, hálózatok megjelenítése. Szinte kivétel nélkül jellemző Szolláth munkáira a visszafogott, sokszor szimbolikus jellegű színhasználat. Már a korai alkotások között is találhatóak homage-ok és reminiszcenciák, amelyeket a művész számára meghatározó irodalmi és képzőművészeti impulzusok hívtak életre. A 2010-es években figyelhető meg nála a fordulat, amely után egyre felszabadultabban nyúlt korábbi témáihoz, érdeklődése az anyagok egymásrahatásával, a formák szétszabdalásával és új rendszerbe építésével, a színek expresszív kontraszthatásával való kísérletezésre összpontosult. Az újabb alkotásokon a rá jellemző ellenpontoszással dolgozik Szolláth, a fegyelmezett szerkezet érzelmekkel telített megvalósítással, a grafikai részletesség festői gesztusokkal, az égi távlatok parányi részletekkel párosulnak. A művek létrehozása során különösen fontos az anyag tűrőképességével, a határvonalak keresésével, a visszakapart, gyúrt, nyomtatott rétegek ismétlődésével való gyakorlat. Sokszor régebbi munkáit veszi elő és dolgozza újra teljesen ezzel az újfajta lendülettel. Gyakran applikál különféle anyagokat képeire, például homokot, cérnaszálat, tépelt-gyúrt papírokat, ruhadarabokat, újságpapírt vagy akár rozsdás szögeket. Anyagát pedig nem kíméli, csurgat, fröcsköl, dörzsöl, széttép, majd visszarágaszt, összegyűr, áztat, lenyom, visszakapar. Az anyag változatos felhasználása révén jut érvényre a tartalmi üzenet is. Az időbeliség határai, az anyag viselkedése, öröklét és múlandóság viszonya, lételméleti kérdések foglalkoztatják.

SZOLLÁTH KATALIN: ALKONYAT I. – TAVASZ, 2024, PAPIR, TEMPERA, 70X50 CM

A folyóirat nyomtatott verziójában fekete-fehérben közölt festmények színesben láthatók a *Műhely* online verziójában, a folyóirat honlapján.

Első borító: *Egyensúly*, 2025, papír, tempera, monotípiá, kollázs, 75x55 cm

Belső borító: *Piros négyzet fekete vonalakkal*, 2025, papír, tempera, filctoll, 50x50 cm

Hátsó belső borító: *Terek*, 2024, papír, tempera, 42x36 cm

Hátsó borító: *Csontváry levelesszekrénye*, 2023, papír, tempera, monotípiá, 39x57 cm

2. o.: *Alkonyat IV. – Tél*, 2024, papír, tempera, 45x35 cm

7. o.: *Alkonyat I. – Tavasz*, 2024, papír, tempera, 70x50 cm

13. o.: *Miért késlekedik Thészeusz?*, 2025, papír, tempera, pác, madzag, 70x50 cm

17. o.: *Két hasonló*, 2024, papír, tempera, 58x38 cm

20. o.: *Alkonyat III. – Ősz*, 2024, papír, tempera, 45x35 cm

23. o.: *Elmozdulás II.*, 2025, fotókarton, tempera, ceruza, 70x50 cm

27. o.: *Vonalak hálójában*, 2025, papír, tempera, ceruza, pác, 70x50 cm

33. o.: *Veronika kendője - Hommage á Oscar Kokoschka*, 2023, papír, tempera, 41x30 cm

36. o.: *Fal átjáróval*, 2025, merített papír, tempera, 70x50 cm

40. o.: *Tisztelet Ország Lilinek*, 2023, papír, tempera-monotípiá, 45x65 cm

41. o.: *Összekötő szálak*, 2025, papír, tempera, 50x40 cm

44. o.: *Az idő vonulása – Parancs János verséhez*, 2024, papír, tempera, 70x50 cm

45. o.: *ŐS – Kavics*, 2025, papír, tempera, ceruza, monotípiá, 60x45 cm

48. o.: *Kert – Metszet*, 2024, japán papír, tempera, 56x38 cm

50. o.: *Utak II.*, 2025, papír, tempera, ceruza, 70x50 cm

51. o.: *Utak I.*, 2025, papír, ceruza, tempera, 70x50 cm

57. o.: *A másik út – F. Bacon tiszteletére*, 2024, vegyes technika, tempera, kréta, 70x50 cm

61. o.: *Rétegek – F. Bacon tiszteletére*, 2024, tempera, újságpapír, 70x50 cm

64. o.: *A remete*, 2023, fotókarton, tempera, monotípiá, 31x47 cm

65. o.: *A remete háza*, 2023, papír, tempera, 70x50 cm

69. o.: *Keresztkötés II.*, 2025, papír, tempera, madzag, 60x40 cm

TÚRI KATALIN

Karácsonyi versek felnőtteknek: karácsony a pusztaságban

Joszif Brodskij: *Karácsonyi versek*, Soproni
András fordításában

(második rész)

4.

A költői pálya második szakaszában íródott karácsonyi versek többségére a csillag-pusztaság ellentétpár jellemző. (A korai versekben a hold/csillag és a folyó/tenger szerepelt többször együtt, nem feltétlenül egymás ellentétéként.) Az első vers, amelyben a pusztaság megjelenik, az *1971. december 24.* című, melyet fentebb már idéztünk. További 6 versben szerepel együtt a csillag és a pusztaság. Egy olyan vers van, amelyben csak a pusztaság kerül megemlítésre, a csillag nem. A csoda lényege a pusztában felbukkanó csillag, amely reményt ad, fényt sugároz a kietlen tájon, a pusztában és a pusztaságban egyaránt.

A Bibliában a csillag vezeti el a három királyt a kisdud születési helyére. Brodskij karácsonyi verseiben a csillagmotívum egyre kidolgozottabbá válik, és egyéni jelentést nyer. Az első versekben éppen csak megemlítődik, esetleg jelzőt is kap (csillag, királyok csillaga, tengeri csillag), majd egyre fontosabb szereplővé válik. Az 1980-ban született *Havazik zuhogón, kiszorul a világ...* című műben már megszemélyesítődik és két tevékenységet végez: nézi az éjt, illetve fényt gyűjt magába, a fordításból az előbbi kimaradt:

Mennyi fényt fogadott be e csillagszilánk –
menekülteket éjjeli bárka.
(*Havazik zuhogón, kiszorul a világ...*)

Az eredetiben emberre jellemző tulajdonsággal ruházódik fel a csillag (a csillag néz), amit a költő még egy felkiáltójellel is kihangsúlyoz, s a nézés a későbbi versekben is a csillag fontos, talán legfontosabb jellemzője: „az éjet nézve!” A fordításból hiányzik ez a felkiáltójellel is kiemelt szó. A rá következő versszakban a költőnek önmagához intézett felszólítása szerepel ismét felkiáltójellel: „Ne vakulj meg, Nézd!” a csillagot, a fordításból ebben a mondatban is hiányzik a néz ige: „Vigyázz, meg ne vakulj!”

Az 1987-es *Karácsonyi csillag* című versben a csillag ugyancsak figyel, nézi, hogy mi történik a barlangban, és amint arra a cím is utal, főszereplővé válik! A legutolsó sorból derül ki, hogy a csillag nem más, mint az Atya, az Atya tekintete. A *Bölcsődalban* a csillag szintén a kisdudet nézi. Mária ehhez hozzáfűzi, hogy a pusztában könnyebben látja a gyermeket a csillag, mert nem ütközik akadályokba a látása. A vers végén egy hasonlat a csillagot az Atyával hozza összefüggésbe ismételtelen. S a csillag nem a három bölcsét vezeti, hanem a fiút, a kisdudet:

TÚRI
KATALIN

(Mezőtúr, 1976)
Magyar, angol és orosz
szakos tanári végzettsége van. A PTE Irodalomtudományi Doktori Iskola abszolutóriumot szerzett hallgatója, Joszif Brodskij/Joseph Brodsky életművének kutatásával foglalkozik, továbbá műveinek fordításával. 2016-ban Babits Mihály Műfordítói Ösztöndíjat nyert Brodskij *Márvány* című drámájának lefordítására.

Szokd a pusztát, s azt a messze
csillagot,
melynek fénye benne este
felragyog,

mint ki lámpást gyűjt fiának,
várja már,
hívja haza a kiáradt
fény sugarát.

Az Atya-Fiú kapcsolat kap hangsúlyt a *Sercints gyufalángot, s képzeld amaz estet...* című költeményben is, s ámbár a csillag is felbukkan a versben, nincs összekapcsolva az Atyával. Az Atya szó helyett az Úristen szót találjuk meg az eredetiben, Soproni Andrásnál az Úr szót. Felmerül a kérdés, hogy vajon Brodskij miért az Úristen szót választotta ebben a versben, az Atya szó ugyanúgy beleillett volna az eredeti vers ritmusába:

Képzeld, hogy az Úr amaz Ember Fiában
felismeri – messzire látva sorsát –
az otthontalan Egy otthontalan mását.

Vannak még további versek, amelyekben a csillag a kisdedet nézi, de nincs arra utalás, hogy a csillag az Atyával lenne azonos. Bár, ha a karácsonyi verseket mint verscsoportot együttesen tekintjük, akkor ezekben a versekben is könnyen előfordulhat, hogy az Atyára asszociálunk a figyelő csillagról. A csillag jellemzően a vers legvégén, a vége felé, akár utolsó szóként¹ bukkan fel. Például a *Karácsonyi csillag* című versben is a többi szereplő (a gyermek, Mária, a bölcsek, az állatok) felsorolása után mint legutolsó szereplő jelenik meg. Kilétét pedig csak a vers legutolsó sora, sőt legutolsó szava fedi fel, hogy a csillag nem más, mint az Atya.

A csillag további jellegzetessége az, hogy nagyon erősen világít – lásd *Bölcsődal; Nem számított az se, mi van körülöttük...*, az utóbbiban a távolit összekeveri a közelivel. A *Sercints gyufalángot, s képzeld amaz estet...* című műben még egy érdekes képet találunk: a csillag nem fényt sugároz, hanem magába gyűjti azt, a három király mint egy-egy fény sugarát közeledik a csillaghoz, a három fény sugarát befolyik a csillagba, nem kifelé árad a csillagból a fény. Ehhez hasonlóan lásd még a fent idézett *Havazik zuhogón, kiszorul a világ...* című verset, amelyben a csillag szintén magába gyűjti, nem pedig kifelé sugározza a fényt.

A *Menekülés Egyiptomba* című műben a kisded feje körüli dicsfénykoszorú világít egyre erősebben, a csillaghoz hasonlóan mindenütt és min-

dig. A csillag motívum itt a kisdettel kapcsolódik össze. Az *1993. XII. 25.* című költeményben a legnehezebb a csillag képének értelmezése, de véleményem szerint idekapcsolható:

S ha elmész hazulról, a búcsú előtt
egy csillagot gyűjts meg, négy-gyertya-erőst,
hogy szórja az űrbe örök sugarát,
és nézzen utánad, míg áll a világ.

Valószínűleg a búcsú a halált jelenti, a halálon túli világ ismeretlen a számunkra. De ha a túlvilágot megvilágítja a csillag, akkor nem olyan félelmetes a halál. (Hogy miért éppen négy-gyertya-erős? Talán a négy égtájra való utalás ez?) A csillag itt is néz! Ehhez hasonló a *Gyertyaszentelő* című vers, amelyben Simeon a templomban találkozik a kis Jézussal és szülei-vel a kisded templomi bemutatásakor. Simeon Istentől azt az ígéretet kapta, hogy addig nem fog meghalni, amíg meg nem látja a Megváltót. A halálba menő útján illetve az „árnyaknak honában” Jézus az, aki világosságot ad neki. Simeon az első ember, aki úgy megy a túlvilágra, hogy tudja, a Megváltó már megszületett. Ez segít neki, ez megvilágosítja, megkönnyíti a halálba vezető útját:

S a kisded arcát, dicsfényvel övezve
a fejebűbján, vitte-vitte Simeon
szentséges lelke a halálos utakon,

mint mécses, ama árnyaknak honába,
ahol idáig másoknak a lámpa
világa szűkös ösvényen homályba fült.

A mécses égett, s szélesebbre nyílt az út.

Lukács evangéliuma szerint Jézus világosságul született a pogányok megvilágosítására, de János apostol is világosságnak nevezi Őt. Brodskij értelmezésében az az érdekes, hogy nem (csak) a földi életben jelent világosságot Jézus az emberek számára, hanem könnyebb, kevésbé félelmetes a halál is Jézus fénye által. A *Gyertyaszentelő*ben Simeon előtt ég a fény, mint egy mécses, az *1993. XII. 25.* című versben a lírai ént követi, figyel, utána néz a csillag a halálba vezető úton.

A csillagmotívum, mint láttuk, gazdag és egyben pozitív jelentésű. A legfontosabb jellemzője az, hogy néz, illetve hogy nagyon intenzíven ragyog. Ez utóbbi utalás lehet arra, hogy az erős fény az intenzív figyelemnek a kifejezése. S azért figyel s ragyog nagyon intenzíven, mert szereti a kisdedet. A *Bölcsődal* esetében talán nem túlzás azt állítanunk, hogy Mária szavai nemcsak a kis

Jézushoz szólnak, hanem általában is bemutatják az emberi létezést. Mária a pusztáról, a pusztaságról és a csillagról beszél. Miközben a pusztát a pusztasággal összehasonlítja, a szeretetről is beszél. Azt állítja, hogy odafent szeretnek, a csillag szeret:

Nem rosszabb, csak hosszabb, mondom,
mint emez.

Hol szeretnek, benne otthon
ott lehetsz.²

A *Karácsonyi román*cban még a hold szerepel. A hold szerettei az emberek:

virít, mint nyíló sárga rózsa,
szerettei fölött magasban,
s hol láb tapossa.

Úgy vélem, hogy Brodskij istenhite is kifejeződik a csillag/hold motívumban, amelyeket a szeretettel kapcsol össze. A csillag és a hold szeretik a kisdedet, s általában is az embereket. Összefoglalva, a bibliai születési történetben szereplő csillag teljesen más értelmezést kap, Brodskijnál a jelentősége nem az, hogy a bölcseket vezette. A költő újítása annak az állítása, hogy a csillag az Atya, s nem a bölcsekkel, hanem a kisdeddal kommunikál, őt nézi. Csak a kisded tudja, mit jelent a csillag állhatatos tekintete, azaz ő tudja az Atya kilétét, kommunikációjuk egymással kölcsönös, lásd a *Menekülés Egyiptomba (2)* című verset. És nem a bölcseket, hanem a kisdedet vezeti a csillag, neki mutatja az utat, mint már említettük a *Bölcsődal* című költemény kapcsán.

Jézus és a csillag összekapcsolása párhuzamos a bibliai történettel, a Bibliában Simeon nevezi a kisdedet világ világosságának a templomi bemutatásakor. Ebben is van újítás a költő részéről, mert két versben is kihangsúlyozza annak fontosságát, hogy túl a földi életen, a halál is könnyebb tudva Jézusról, aki a halálba is világosságot hoz.

A második szakasz karácsonyi verseinek további jellemzője, hogy az eredeti bibliai történetet dolgozzák fel. Jézus születését mesélik el (*Karácsonyi csillag; Nem számított az se, mi volt körülöttük...*), ezzel szorosan összefüggő, Brodskij számára fontos momentum, hogy a szent családnak menekülnie kellett Heródes elől. Két verset is írt a menekülésről: *Menekülés Egyiptomba* és *Menekülés Egyiptomba (2)*. A menekülés ellenére a versbeli hangulat nyugodt, szinte idilli:

Oly békésen telt az éjszaka.
(*Menekülés Egyiptomba [2]*)

Az eredetiben az is szerepel, hogy hármásban telt az éjszaka. Azaz hármásban, már egy családként jól érezték magukat. Ezt hangsúlyozza ki a következő részlet is:

Először is együtt lehettek a házban.

Másodszor és főleg: nem ketten, de hárman,
(*Nem számított az se, mi volt körülöttük...*)

Ez utóbbi vers címe is arra utal, hogy a születés körülményei és a rá következő üldözés valójában nem számítottak. A második szakasz karácsonyi verseiből eltűnik az első versekre jellemző bánatos, szomorú hangulat.

Mintha a költőt a születésnél még jobban érdekelné a menekülés története. A *Menekülés Egyiptomba* és a *Menekülés Egyiptomba (2)* verseken kívül a menekülés, a száműzöttség, az otthontalanság témája további versekben is jelen van. Természetesen ennek legfőbb oka a költő saját száműzött volta lehet. A másik ok lehet az, hogy Brodskij szerint az emberi élet is mintha száműzöttség lenne, a térben nem feltétlenül, de az időben igen. Az időben akarunk ellenére haladunk előre napról napra, az időben való száműzöttség minden emberre érvényes. „Temporális értelemben mind nomádok vagyunk”³ (BRODSKY 1995: 447), írja egyik esszéjében.

A *Velence vízjele* című művében elmesél egy történetet, amelyben a szent család menekülését sajátosan értelmezi: ez pedig – ismételtelen – a minden emberre kötelező időbeli vándorlás. Ez a műve 1989-ben íródott (vesd össze a két vers keletkezési dátumával, *Menekülés Egyiptomba* – 1988, *Menekülés Egyiptomba [2]* – 1995), a benne elbeszélte történet ideje (hogy melyik évben történt) azonban nem derül ki.

Egy alkalommal egy hónapot töltött Brodskij Velencében a barátnőjével, az albérlésben elromlott a fűtés. Olyan hideg volt, hogy sorsolással döntötték el, hogy ki aludjon a falnál. A dermesztő hidegben pulóverbe, harisnyába, sálba bugyolált barátnőjéről jut eszébe az egyiptomi menekülés története. „A lakásban nem volt telefon, tubaszerrű kémények összevisszasága derengett a sötét égbolton. Az egész olyan volt, mint a menekülés Egyiptomba, ő játszotta az asszonyt és a gyereket is, én meg a druzsámát és a szamarat, végül is január volt. »A múlt Heródese és a jövő Fáraója között« – mondogattam magamnak. »Ott vagyunk, Heródes és a Fáraó között.« A végén beteg lettem. A nedves hideg legyőzött, illetve legyőzte a műtétekben összekaszabolt mellkasom izmait és idegeit.” (BRODSZKIJ 2008: 112–113)

A múlt Heródessele, a jövő a Fáraóval asszociálódik, a gondolat kifejezi az emberi élet időben való

előrehaladását mint egyfajta kénytelen menekülést, s érdekes gondolat, hogy a múlt nem különb, mint a jövő, vagy fordítva, az egyik Heródes, a másik a Fáraó, egyik sem különb, egyik sem jobb a másiknál.

A következő karácsonyi versekben jelenik meg a menekülés/száműzöttség/otthonalanság motívuma:

... nem tudni, a hajtó hogy ért eme tájra.
(*Menekülés Egyiptomba*)

Mögöttük a nap a veszélyeivel,
Heródes fenyegetésével,
hadtól menekülve, védtelen –
s közelebb egy nappal a végtelen.
(*Menekülés Egyiptomba [2]*)

S ha Heródesben nő az erő,
a csodának segít akaratlan.
(1971. december 24.)

A Heródes iszik. Az anyák
menekítik a kis csecsemőket.
(1971. december 24.)

S feloson a kajütbe, mint egy macska,
egy senki, zsebében grappásflaska,
emlékezetét, honát, fiát
vesztvén, ...
(*Lagúna*)

Mennyi fényt fogadott be e csillagszilánk –
menekülteket éjjeli bárka.
(*Havazik zuhogón, kiszorul a világ...*)

Képzeld, hogy az Úr amaz Ember Fiában
felismeri – messzire látva a sorsát –
az otthonalan Egy otthonalan mását.
(*Sercints gyufalángot, s képzeld amaz estet...*)

Délen, ahol nyoma sincs a télnek,
hiszik a Krisztust, mert ő is lelépett.
Homoksivatagban jött világra,
s hírlík, halála se otthon várta.
(*Fenyvesillat és vad fagy a tajga...*)

Szó szerinti fordításban: „hisznek Krisztusban, mivel ő is – egy menekült”. Krisztus születése és halála sem az otthonában történt. Idekapcsolható még az a vers, amelyben a költő második Názáretinek nevezi magát, illetve a társadalomkritikát megfogalmazó, a kommunizmust kritizáló *Szónoklat a kiömlött tejről* is:

Inkább új Názoréusként mondj egy imát
(*Havazik zuhogón, kiszorul a világ...*)

Kiugrom a korból, ez ám a szaltó!
(*Szónoklat a kiömlött tejről*)

A születés helye, egyben a menekülés során a pihenőhelye az üldözött szent családnak a versekben nem a jászol, hanem egy barlang. A barlang mint helyszín nemcsak Brodskijra jellemző, hanem, mint már említettük, az orosz karácsonyi versekre általában is, a Júdeai-sivatag tényleg egy kősvatag barlangokkal.

A három király ajándékokat visz a kisednek Brodskijnál is, ám ez átvitt értelmet is kap. Ugyanis karácsonykor fontos szokás az ajándékozás, ilyenkor mindenki, minden ember hasonlít a három királyra, sőt mivel mi cipeljük az ajándékokat, az ajándékozó egyszerre a király és a teve szerepét is játssza:

Inkább új Názoréusként mondj egy imát
ama mágusokért, akik önként
cipekednek a földteke tájain át,
és a bölcsőkben a csecsemőkért.
(*Havazik zuhogón, kiszorul a világ...*)

Ma az üzlet a mágusoké.
...
A motyó alatt roskad a váll,
ki-ki mágus és dromedár.
(1971. december 24.)

Az utóbbi versben, az eredetiben az első sor a következőképpen szól: „Karácsonykor mindannyian kicsit mágusok vagyunk.” Soproninál: „Ma az üzlet a mágusoké.” Elég szabadon, mégis jól fordítja le a sort Soproni András. A hasonlított kimarad a versből, mindjárt a hasonlót nevezi meg.⁴ Ugyanebben a versben ő szaloncukorról ír, ami a magyar karácsonyi édesség, míg az eredetiben kávé és halva szerepel.

A kisedet körülveszik a szülei, az állatok, a bölcsék, viszont a pásztorok nem jellemzőek Brodskij karácsonyi költeményeiben, mindössze két versben van rájuk utalás (*Presepio*; 1993. XII. 25.).

Mária kiemelt szerepet kap a költőtől: megszólal, egy egész vers, még pedig egy hosszú vers erejéig beszél. Amiről a *Bölcsődalban* gyermekének mesél, az nagyon különös: a pusztaság, ezek jellemzői és a csillag.

A felnőtt Jézus a *Presepio*⁵ című versben bukkan fel, egy agyagfigurából készített jelenetet, betlehemállítást figyel az úrből. Vonzza a jelenet, nehéz eldöntenie, hogy bekukucskáljon-e a ládikaablakon a figurákat figyelve, vagy továbbálljon egy másik galaktikába:

SZOLLÁTH KATALIN: MIÉRT KÉSLEKEDIK THÉSZEUSZ?, 2025, PAPIR, TEMPERA, PÁC, MADZAG, 70X50 CM

A csöpp kicsi szopja az anyja csecset,
pislog, hunyorog, s ha akarja, kilép
egy másik galaktikus vad **sivatagba**,
a csillag ahol – Palesztina homokja.⁶

A versek következő jellemzője az, hogy a rossz időjárásról is szó esik bennünk, egyetlen vers kivételével (1993. XII. 25.) A 18 karácsonyi versből 12-ben esik a hó! 4-ben van hóvihar és további kétben nagyon erős hideg. A hóvihar, a nagy hideg inkább a versek második felére jellemző. További, a rossz időjárásra utaló szavak a versekben: fagy, fagyos, hideg, tél, szél. Két olyan vers van, amiben csak a szél említődik meg, a *Lagúnában* csak szél fúj, az *1965. január 1.* című versben erős szél. A fordításban a szél erősségét még tovább fokozza a szél tevékenységének leírásával a fordító:

De most is zúg a fürgeteg,
tört ágakat csupál.

Az eredetiben a két sor így hangzik a fordításomban:

És csak a szél rekedt üvöltését
hallod, mint akkor.

Az üvöltés erősebb a zúgásnál, viszont a Soproni András által használt fürgeteg pedig a szélnél erősebb, így kompenzál a fordító.

Több versben kihangsúlyozódik, hogy erős hóviharban született meg Jézus, illetve a menekülés is ilyen időben történt. A betlehemi időjárásra nem jellemző a hó, a hóvihar, hiszen a Bibliában a pásztorok kint tartózkodtak a mezőn, amikor a kisdéd megszületett. Tehát a hó/hóvihar is sajátos brodszkiji motívum a karácsonyi versekben. Utalhat az orosz téli időjárásra, de az elsődleges jelentésén túl metaforikus jelentése is van. Összekapcsolódik a hódara, a homok, az őrlés képeivel is, ezek 6 versben található meg, jellemzően szintén a későbbi versekben. Például a következőkben:

a vihar odakünn **homokot** sodort,
(*Menekülés Egyiptomba [2]*)

Az eredetiben hóvihar áll.

Más gyereknek labda, kocka,
kiszvonat,
homokozni néked ott a
sivatag.
(*Bölcsődal*)

A csöpp kicsi szopja az anyja csecset,
pislog, hunyorog, s ha akarja, kilép

egy másik galaktikus vad sivatagba,
a csillag ahol – Palesztina **homokja**.
(*Presepio*)

A pusztá (e világ) szó, mint már említettük, sivatagként is fordítható. Brodszkij saját verseit egyedül vagy társfordítóként angolra fordítva mindannyiszor a sivatag (desert) szót használja a pustinja szó fordítására. A sivatagra jellemző a homok, innen a képzettársítás.

A költő egész életművében fontos ez a képzettársítás, amelynek kiindulópontja a porból lettünk, porrá leszünk gondolat. A por, a homok, de a csapadékfélek, köztük a hó is, úgy gondolja, hogy a túlvilágról, a még nagyobb pusztaságból érkeznek. A port az idő testének, húsának nevezi: „[m]inden felület vágyik a porra, mivel a por az idő húsa, húsa és vére, ...” (BRODSKY 2008: 54). Por és hó között *A páfrány megjegyzései** című versében von párhuzamot a költő. Elmagyarázza a következő meglepő fizikai törvényt a felületekre vonatkozóan (lásd az előbbi idézetet is: „minden felület vágyik a porra”): a felületek azon tulajdonsága, hogy a por és a hó könnyen megülnek rajtuk, azt mutatja, hogy a gravitációval ellentétesen létezik egy ellentétes irányú erő is, egy felfelé, a nem-létezés felé vonzó erő a felületekben. Egy felfelé, a nem-létezés felé ható gravitáció! is létezik a felületekben a költő szerint, ezért ül meg olyan könnyen a por, a hó (talán az eső is) a felületeken.

Ahogy a pusztá/pusztaság, azaz a helyszín is bír metaforikus jelentéssel, az évszak, a tél is lényeges Krisztus születésekor. A *Karácsonyi csillag* kezdő versszaka utal mind a sivatag, mind a tél átvitt értelmére, jelentőségére:⁷

Vad téli hidegben, a tájon, ahol gyakoribb a nap,
a forró, a fagy hidegénél, és hegynél a sima lap,
barlangban Kisdéd született, aki lészen a Megváltó,
pustolt, ahogyan **sivatagban** pustol télen a hó.
(*Karácsonyi csillag*)

Az orosz eredetiben az az érdekes, hogy az első két sor csak körülírja (lásd ismét a körülírást, mint Brodszkij egyik jellegzetes költői eszközét) az időpontot és a helyszínt (hideg idő; olyan hely, amely a meleghez, nem a hideghez szokott, amely nem hegyekhez, hanem lapos síkhoz szokott), majd konkrétan csak a versszak utolsó sorában nevezi meg őket, azaz a telet és a sivatagot. Tehát a tél és a sivatag szó csak a 4. sorban szerepelnek. Ezzel ellentét-

ben Soproni András már az első sorban elárulja, hogy télen történt a születés. Baka István fordításában vissza tudta adni a versnek ezt a rejtvényyszerűségét, nála a 4. sorban szerepel mind a tél, mind a sivatag szó is,⁸ akkor leplezi le őket, hűen az eredetihez. A körülírt idő és hely mintha azt az érzetet is keltené, hogy egyfajta elvont időben és térben vagyunk, a szó szerinti jelentésnél többről van szó a tél és a sivatag esetében egyaránt.

Lássunk még egy példát a fentieken kívül a puszta/pusztaság motívumra, amely a későbbi versek sajátja. A korábban idézett versekben is kiemeltük vastagon szedett betűvel a motívumot.

És kész a csoda! Mármost a csodák
egy-egy földi cím fele vesznek irányt,
sietnek, előttük nincs akadály,
és meglelik a **sivatagban** is akár.
(1993. XII. 25.)

Megállapíthatjuk tehát, hogy a korai karácsonyi versek jellemzői: a hold/csillag és a folyó/tenger páros, a szomorúság, a csoda hiánya, a bibliai születési történet illetve a karácsony elemeinek hiánya, a költő felbukkanása a versben. A későbbi versekre jellemzőek: a csillag és a puszta/pusztaság ellentétpár, az Atya, az öröm/idill, a csoda, a hóvihar/nagyon hideg idő, a hódara/homok, a menekülés/száműzöttség/ott-hontalanság motívumai. Mindez beágyazódik az egész életműbe. Hiszen a puszta/pusztaság kép az egész életműben nagyon fontos, összefüggésben az idő előrehaladása miatti kénytelen száműzöttségünk gondolatával, mint már fentebb idéztük: „[t]emporális értelemben mind nomádok vagyunk”. (BRODSKY 1995: 447)

5.

Brodskij maga is nagyon tevékeny volt műveinek angolra történő fordításában, illetve társfordítóként dolgozott a fordításokon. A fennmaradt levelezésekből megtudhatjuk, hogy milyen javaslatokat adott a fordítóknak, melyek voltak a fordítással kapcsolatos elvárásai.⁹ (ISHOV 2008) A költő fontosabbnak tartotta a formai elemek visszaadását, mint a tartalmi elemekét. A szabadverset gyakorlatilag nem tartotta versnek. Az orosz irodalom hagyományaihoz nyúlik vissza ez az elvárása: „... az orosz költészet példának tűzte ki az erkölcsi tisztaságot és szilárdságot, ami nem kis részben az ún. klasszikus formák megőrzésében mutatkozik meg, ám ez nem megy a tartalom rovására. Ebben különbözik nyugati lánytestvéreitől...” (BRODSKY 1995: 142–143).¹⁰

Vagyis az orosz költészetben a formai elemekhez való ragaszkodás az erkölcsi tisztasághoz való ragaszkodással függ össze. Az orosz irodalom egyik legfontosabb jellemzője a tanító szerep, amely sajátos történelmi körülményei miatt, a költő szerint egy egyedülálló helyzetben alakult ki. (BRODSZKIJ 2019: 6)¹¹ Brodskij az orosz költészet mellett magától a költőtől is elvárja az erkölcsi tisztaságot: „azt állítani, hogy költő vagy, ugyanaz, mintha azt mondanád, hogy jó ember vagy”. (BRODSZKIJ 2019: 5)

Elsődleges tehát a formai elemeknek a visszaadása, azaz a rímek, a versritmus, az alliterációk, a versszak felépítésének követése stb. a fordításban. Brodskij törekedett arra is, hogy az egymással rímelő szavaknak a jelentése is megmaradjon, tehát rímhelyzetbe az eredetiben szereplő, az eredetivel megegyező jelentésű szavak kerüljenek. Nem elég az egymással rímelő szavak hangzásbeli egyezése! A cél, hogy a fordításban is lehetőleg az egymással rímelő szavak jelentése is megegyezzen az eredeti versben a rímpárt alkotó szavak jelentésével. A költő szerint a nyelvben adott egyik szónak a másikkal való hasonlósága, ez a nyelvben rejlő összefüggése a szavaknak (gyakran érdekes összefüggés) tárul fel a rím-ben, amely jelentést hordoz a versben, hozzátesz annak értelméhez. Brodskijnál a rím olyan szerepre tesz szert, mint a költői képek. Az egymással rímelő szavak jelentései is a rím által összekapcsolódnak, új összefüggést tárnak fel világunkról, életünkről.

A rímek mestere volt nemcsak az orosz nyelvben (ISHOV 2008: 176),¹² hanem meglepő módon az angolban is Brodskij. Ő találta ki azt a típusú rímet az orosz irodalomban, amelyikben kötőszó és előjáró szó is állhat a sor végén rímhelyzetben, számtalan új rím lehetőségét teremtve meg ezzel az orosz költészetben. Az ilyen típusú rím enjambement-t eredményez. A költő egyik védjegye a sűrűn alkalmazott sorátlépések, sőt versszakátlépések.

Soproni András kiválóan visszaadja a rímeket. Az *Eljött a második karácsonyom...* című versben megvizsgáltam azt is, hogy hány rímnek a jelentése is megegyező vagy nagyon hasonló az eredeti szóval, hetet találtam. A Brodskij segítségével készült angol fordításban, ugyanebben a versben, ugyancsak hét ilyen szó van. Ebben a versben is van olyan rím, amelyik kötőszó, ezt nem adta vissza a fordító. (De más versekben él Soproni András a rímelésnek ezzel az új lehetőséggel, lásd lejjebb.)

Ennek a versnek az angol fordításában még olyan merészséget is megengedett magának

Brodzskij, hogy a sor végén egy összetett szót¹³ választott el. A mondatok kanyargását a sorátlépésekkel hűen tolmácsolja Soproni András e versben. A versszakok annyi mondatból állnak, mint az eredetiben, a 2. és a 4. versszak egyetlen mondat az eredetiben és a fordításban egyaránt. Kiemelném még az utolsó szó azonosságát: „dno” és tengerfenék.

Az első és az utolsó szavak hangsúlyosabbak, mint a többi szó, fordításukra Brodzskij külön is odafigyelt. Tudjuk, hogy amikor a költő maga fordította le a *Karácsonyi csillag* című művét, sajnos nem sikerült neki az, hogy az utolsó szó az Atya szó (JANGFELDT 2012: 263–264)¹⁴ legyen, úgy, mint az eredetiben. A 2. versszak legelején viszont az angol fordításban is a neki (azaz a kisednek) szó áll. (A versben azért volt fontos a költőnek, hogy a 2. versszak 1. szava – a kisedre utaló neki szó – és a 3. versszak utolsó szava, az Atya legyen, mert a két szót összekötő egyenes mintegy kifejezi azt, hogy az Atya milyen intenzíven figyeli a távolból a kisedet, azaz a szemsugár olyan, mint egy fénysugár.) Soproni András ebben a versben az utolsó szót illetve a 2. versszak első szavát is más szóval fordítja le, így nem valósítja meg Brodzskij elvárását. Az *Eljött a második karácsonyom...* című költeményben viszont sikerült neki az, hogy az utolsó szó az eredetivel megegyezzen. (Minden verset nem vizsgáltam meg ebből a szempontból. Céлом csak annak a jelzése volt, hogy Brodzskij odafigyelt az első és az utolsó szavakra, a szavak, különösen a kulcsszavak helyére is a fordításokban.)

Egy másik versből nézzünk meg egy példát a sajátos brodzskiji¹⁵ rímre, amely a magyarban megvalósítható a névelő és a főnév elválasztásával:

Ösvényein ember lába
nem tapod.
Néptelen, hogy szálljanak a
századok.
(*Bölcsődal*)

A verselés esetében nem a pontos verslábak visszaadása volt fontos Brodzskij számára, hanem a vers ritmusának, ’hümmögésének’ a meghallása és utánzása. A vers szerinte úgyis születik, hogy hallani kezdi a hümmögését. Például az *Eljött a második karácsonyom...* című versben az 1. versszakban a két jambusból álló rövid sor a Brodzskij általi angol fordításban két trocheus. (ISHOV 2008:151) Tehát nem a pontos versmérték, hanem a ritmus újbóli megteremtése a fordításban az, ami számít.

Brodzskij sajátos eszköze még a körülírás, amiből az olvasónak kell kitalálni, hogy mire is gondol a költő. Például a *Fenyvesillat és vad fagy a tajga...* című versben a „fehér csapadék” kifejezés nyilvánvalóan a hó, a fordításban nem találjuk meg ezt a körülírást. A *Karácsonyi románcban* a hold szó maga nem szerepel, de körülírás formájában háromszor is. A *Karácsonyi csillag* című versben Soproni András az egyik körülírást visszaadja, a másikat viszont nem.

A költő szóképzetére jellemző, hogy minden stílusrétegből merít, a régies szavaktól a szlengig. Ebben Soproni András kiválóan tudja utánózni. Kiemelném a *Szónoklat a kiömlött tejről* című verset, melynek fordításában a szocialista-kommunista szókinccs szerepel, olyan szavak, amelyeket a fiatalabb korosztály valószínűleg nem is hallott még, de Soproni András jól ismeri s alkalmazza. Emellett jellemző a versben a szleng. Néhány példa a fordítói bravúrra a versből:

Tán tarhálhatnék gyorssegélyt a
szakszervezettől – ha képem lenne.

Ezüstöt lélegzem, rézből a turhám.

Sóder a felezzünk ócska elve.

A cucc több mint a puszta ára.

Pardon, hogy a szájam tépem!

Hogy bandita volnék, ógnak-mógnak,

Mindenhova kell, ami nincs, a pénzmag.

Brodzskijra jellemzőek a matematika, a fizika, a tudományok tárgyköréből (POLUKHINA 1990) vett szavak, képek, és a különböző dolgok közötti összefüggések matematikai, fizikai törvényszerűségekhez, definíciókhoz hasonló megfogalmazása. Ezek, azt gondolnánk, hogy nem valók karácsonyi versekbe, de mégis megtalálhatóak bennük. Fordításuk nem könnyű feladat, talán jó lett volna még több tudományos jellegű szót megőrizni a fordításban:

Horzsolt korunkban¹⁶ mentség:
a fénysebesség – a látássebesség,
akkor is, ha a fény halott
(*Lagúna*)

Üres űr. S ekkor fény tör elő
puszta gondolatára – sehonnan.
S ha Heródesben nő az erő,
a csodának segít akaratlan.

SZOLLÁTH KATALIN: KÉT HASONLÓ, 2024, PAPIR, TEMPERA, 58X38 CM

Ez a furcsa rugó löki meg
a karácsonyi gépezetet.¹⁷
(1971. december 24.)

A barlangban (bármilyen is: fedél!
a négy szobafalnál többet ér!)¹⁸
meleg volt hármuknak éjszaka,
köröttük szalma és rongy szaga.
(*Menekülés Egyiptomba* [2])

Számomra kicsit furcsa, amikor a fordító a tulajdonnév előtt névelőt használ, ugyanakkor ez egyfajta régies-vallásos színezetet ad a versnek. A versekben szereplő különböző stílusrétegekből vett szavakat ez a régies stílus is színesíti Soproninál:

A Mária csendben imádkozott,
(*Menekülés Egyiptomba* [2])

s a három bölcsek: a Gáspár, a Menyhárt s Boldizsár,
(*Karácsonyi csillag*)

Soproni András a formai elemeket (rímek, verselés, alliteráció, enjambement, versszak felépítése stb.) gyakorlatilag maximálisan, kiválóan adja vissza. Brodskijnak ez volt a legfontosabb kritériuma a fordítás során. A fordító a tartalmi elemekkel szabadabban bánik, de sok-sok jó ötlettel összességében mégsem tér el az eredeti tartalomtól. Az a benyomásom, hogy muszáj is volt a tartalmat szabadabban alakítania, ha a formai jegyeket vissza akarta adni a fordító. Nem tudtam végigvizsgálni az összes verset, de 4-5 műben így is feltűnt, hogy Soproni András egyik fordítói fogása az, hogy a képet már eleve értelmezve fordítja le, például három öregasszony helyett három párka szerepel a magyar fordításban. Ezeket jeleztem az egyes esetekben. Egy másik sajátosságra is felfigyeltem: a fordító esetenként kettőspont segítségével emeli ki a fontos szavakat.

Brodskijt nehéz fordítani, a rá jellemző bonyolult gondolatmenetek megértése sem könnyű időnként, nemhogy a lefordításuk. A karácsonyi versei kapcsán vele készült interjúban azt mondja, hogy ezek a versei egyszerűbbek, a bibliai témához nem illik a költői technika fitogtatása. Ez talán valóban igaz általában a karácsonyi költeményeire. Viszont én háromnak (*Lagúna*; 1993. XII. 25.; *Fenyvesillat és vad fagy a tajga...*: ezek mind a karácsony apropóján íródtak, s nem a karácsonyról), különösen a befejezésük megértését nehéznek vélem. Soproni András ezek fordításával is megbirkózott. Hogy egy példát említsünk, akár Soproni András fordítását, akár a szó szerinti fordítást nézzük meg,

a *Lagúna* már idézett soraiban vajon mire gondolhat Brodskij?

Horzsolt korunkban mentség:
a fénysebesség – a látássebesség,
akkor is, ha a fény halott

Három karácsonyi verset Baka István is lefordított. Az összehasonlítás során többször találtam jobb megoldásokat Soproni András fordításaiban, melyekről a fentiekben szó esett. Hála az elkészült fordításoknak, reméljük, hogy ezek a különleges karácsonyi versek minél több magyar olvasóhoz eljutnak.

Megjegyzés: a csillaggal (*) jelölt műveknek még nincs magyar fordítása, amikor ezekből idéztem, a fordítást én készítettem.

IRODALOM

- BRODSZKIJ, Jozsif 2019. Az író – magányos utazó... – Levél a New York Times-nak. Ford. TÚRI Katalin In: *Műhely*, 2., 4–8.
- BRODSZKIJ, Jozsif 2014. Az unalom dicsérete. Ford. TÚRI Katalin. In: *Nagyvilág*, 2., 113–118.
- BRODSZKIJ, Jozsif 1998. *Gyűjtőknek való*. Szerk. GY. HORVÁTH László és M. NAGY Miklós. Európa Könyvkiadó, Budapest
- BRODSZKIJ, Jozsif 2021. *Karácsonyi versek*. Ford. SOPRONI András. Helikon Kiadó, Budapest
- BRODSZKIJ, Jozsif 2016. *Márvány*. Ford. TÚRI Katalin. 1–59. (kézirat, a művet Babits Mihály műfordítói ösztöndíjjal fordítottam le)
- BRODSZKIJ, Jozsif 1997. *Új élet*. Jelenkor Kiadó, Pécs
- BRODSKY, Joseph 1986. *Less Than One*. Penguin Books
- BRODSKY, Joseph 2019. Macskanyávogás. Ford. TÚRI Katalin. In: *Műhely*, 2., 9–13.
- BRODSKY, Joseph 2001. *Nativity Poems*. Farrar, Straus and Giroux, New York
- BRODSKY, Joseph 1995. *On Grief and Reason*. Farrar, Straus and Giroux, New York
- BRODSKY, Joseph 2008. *Velence vízjele*. Ford. HETÉNYI Zsuzsa. Typotex, Budapest
- ISHOV, Zakhar 2009. „Post-horse of Civilisation”: Joseph Brodsky Translating Joseph Brodsky. Towards a New Theory of Russian-English Poetry Translation. <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.471.4345&rep=rep1&type=pdf>
(a letöltés ideje: 2022. 10. 01.)

- JANGFELDT, Bengt 2012. *Feljegyzések Joseph Brodskyról. A nyelv az Isten.* Typotex, Budapest
- LOSEV, Lev 2006. *Iosif Brodskij: Opyt literaturnoj biografii.* Moloda gvardiâ, Moskva
- KREPS, Mikhail 1984. *O poezii Iosifa Brodskogo.* Ardis, Ann Arbor
- Mackinnon, Lachlan 2019. Szűnj, szürkeség. Brodskij angol nyelvű verseinek kvalitásáról. In: *Műhely*, 2., 23–25.
- POLUKHINA, Valentina 1989. *Joseph Brodsky: a Poet for Our Time.* Cambridge University Press, Cambridge
- POLUKHINA, Valentina 1990. Similarity in Disparity. In: *Brodsky's Poetics and Aesthetics.* Szerk. Lev LOSEV és Valentina POLUKHINA. Macmillan, London, 150–175.
- SZOLZSENYICIN, Alekszandr 2004. Jozsif Brodskij – Válogatott versek. In: [iv.hu](http://iv.hu/modules.php?name=IVlapok&op=viewarticle&artid=745) tél, <http://iv.hu/modules.php?name=IVlapok&op=viewarticle&artid=745> (a letöltés ideje: 2005. 05. 01.)
- VAJL, Peter 2001. A Conversation with Joseph Brodsky. In: *Nativity Poems.* Joseph BRODSKY. Farrar, Straus and Giroux, New York, 103–112.

- 1 A legutolsó szó a csillag az 1971. december 24. című versben. Az angol fordításban, amely Brodskij segítségével készült, szintén ez az utolsó szó. A magyar fordításban ugyan nem utolsó szó, de mivel kettőspont van előtte, kiemelődik: „s nézd: a **Csillag** is odafent.” Fentebb, a *Menekülés Egyiptomba* című versben már láttunk erre a megoldásra példát, Soproni András kettőspont segítségével emeli ki a hangsúlyos szót. Ezenfelül még nagy kezdőbetűvel is írja a csillag szót, az eredetiben nincs nagy kezdőbetűvel írva. Ez arra enged következtetni, hogy a csillag egy személy.
- 2 Szó szerinti fordításban az utolsó két sor: „Az irántad való szeretet – a jele annak, / hogy helyed van benne.” (Azaz helyed van a pusztaságban.) Bensőséges hangulatot áraszt az otthon szó, amelyet Soproni András választott a helyed szó helyett.
- 3 A fordítás tőlem.
- 4 Kimarad a mindannyian szó, a hasonlított. Volt erre már példa a *Lagúna* című versben is, melyben a három öregasszony helyett már a hasonló áll, a három párka. Illetve az 1971. december 24. című versben is valami ehhez hasonló fordítói eljárást figyelhetünk meg, amikor a fordításban nem a kép, hanem már az értelmezése jelenik meg. Lásd az eredeti mondatot: Karácsonykor mindannyian egy kissé mágusok vagyunk. És e sor fordítását: „Ma az üzlet a mágusoké.”
- 5 Az olasz szó betlehemállítást jelent. Brodskij, mint említettük, általában Velencében töltötte a karácsonyt.
- 6 A verset figyelmesen kell olvasni. Aki pislog, hunyorog stb. a felnőtt Jézus, ez egy megelőző, a 4. versszakból már kiderült, hogy Jézus kandikál be a ládikaablakon, rá vonatkozik, hogy pislogva, hunyorogva néz be azon.
- 7 A tél metaforikus jelentésével Brodskij műveiben e tanulmány keretei között részletesebben nem áll módunkban foglalkozni.
- 8 „...míg künn, a téli sivatagban erős hófúvás volt.”
- 9 Ishov disszertációja azzal foglalkozik, hogy hogyan fordította le Brodskij angolra a saját verseit. E tanulmányomban főként Ishov disszertációja alapján foglaltam össze, hogy mely elemek megőrzése volt fontos Brodskij számára a fordításokban.
- 10 A fordítás tőlem.
- 11 „Oroszországban az egyház, az oktatás, az igazságszolgáltatás és néhány egyéb közintézmény mindig is siralmas állapotban voltak, feladataikat ellátni nem tudták. Így az irodalom volt kénytelen több funkciójukat is magára vállalni. Ez a szituáció, úgy gondolom, egyedülálló. Az irodalom magára vállalta az ún. tanítói szerepet. A nép lelki életének központjává, erkölcsi arculatának döntő meghatározójává vált.”
- 12 Czesław Miłosz szerint Brodskij olyan találékony volt a rímei terén, hogy az valamiféle természetfölötti erőnek tudható be. Ishov Brodskij angol rímtechnikájáról is ugyanígy vélekedik, rímei gyakran érdekesebbek, mint az angol fordítóié.
- 13 ”to find the spot where you drank wine, took cat-naps, ...”
- 14 A versben a csillag is egy pont és a kiseded is egy pont: „Egy pont volt ő csupán. És a csillag is az volt: egy pont.” A két pontot összekötő egyenes kifejezi a csillag-Atya figyelmét, amellyel a kisededet figyeli. Ezért szeretete volna Brodskij a két szót a fordításban is ugyanarra a helyre elhelyezni, a 2. versszak 1., illetve a 3. versszak utolsó szavaként.
- 15 Brodskij rímhelyzetbe helyezi a kötőszókat, előljárószókat:
Гондолуу бьет о гнилые сваи.
Звук отрицает себя, слова и (*Lagúna*)
A kiemelt szó kötőszó, jelentése 'és'.
пусть еще, но уж воля благая в
человеках видна издали, (1971. december 24.)
A kiemelt szó előljárószó, jelentése -ban/ben.
- 16 Az eredeti saját fordításomban:
A súrlódás korában
a fénysebesség egyenlő a látássebességgel;
akkor is, ha nincs fény.
- 17 Az eredeti az én fordításomban:
Pusztaság. De míg gondolsz rá,
hirtelen fény lobban valahonnan.
És annál biztosabban látsz csodát,
minél erősebb Heródes, bár nem tudja.
Az e képpen leírható formula –
a Karácsony alapmechanizmusa.
- 18 Az eredetiben a következő áll az én fordításomban:
(bármilyen is: fedél!
megbízhatóbb a derékszögek összegénél!)

SZOLLÁTH KATALIN: ALKONYAT III. – ŐSZ, 2024, PAPIR, TEMPERA, 45X35 CM

ACSAI ROLAND

Vendége lesz kezének

ACSAI ROLAND

(1975) Radnóti-díjas, Zelk Zoltán-díjas, Bárka-díjas költő, író, tanulmányíró, fordító. Az *Egy a természettel* című pályázat első helyezettje és a *Somogy 50* pályázat különdíjasa. Az év írója ifjúsági könyv kategóriában, melyet a *Jelen* című antológia többi írójával megosztva kapott meg. 1997 óta publikál az ország minden folyóiratában. Eddig 29 könyve látott napvilágot, és 70-nél több regény jelent meg fordításában. Sok természet- és állatverset ír. Kedveli a dal-műfajt, és a klasszikus formákat. Az ifjúsági irodalom is hangsúlyos a művészetében. Több irodalmi szervezet is tagjának választotta: a Magyar Írószövetség, a Szépirók Társasága, a Magyar Pen Club és a Berzsenyi Társaság.

A zebra-pinty fiókat most én etethetem.
Érzem, remeg a teste, ha kezembe veszem.
Lágyeleség a csőrbe, mely annyira aprócska,
hogy elkélne most hozzá a lányom nagyítója.
Szülei nem etették. Ki tudja, hogy miért!
Tátogva kér falatkát, innen kapta nevét.

Tenyerem lett a fészek, hol jól érzi magát.
Érzem, úgy süt a teste, akár egy kis parázs.
Átadom a lányomnak, hogy ő is kézbe fogja:
vendége lesz kezének, és semmiképp se foglya.
Aztán visszaveszem, nagyon óvatosan,
míg pár lehullt levél az utcán elrohan.

Nem látja meg soha már Ausztráliát,
neki néhány szoba lesz majd a nagyvilág.
A hó elkezd ma hullni, de sajnos mind elolvad.
Fiókával a kézben: így lehet ránk a holnap.
A felhők eltakarják a télies napot,
de ím, e kis fióka kezünkben felragyog!

HAUPTMANN TAMÁS

(Mosonmagyaróvár, 1981) Újságíró, 2008-ban végzett a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának magyar bölcsész és kommunikáció szakain. Itt Mórícz Zsigmond haditudósítói tevékenységét kutatta. A volt győri Béri Balogh Ádám Honvéd Gimnáziumban érettségizett. A *Szegedi Egyetem* című lap munkatársa (2002–2008), a *Kisalföld* tudósítója. Jánossomorja Város Önkormányzatának kommunikációs referense, 2006-tól a Jánossomorja Televízió főszerkesztője. A RizikóFaktor zenekar tagja. Családjával Jánossomorján él.

HAUPTMANN TAMÁS

Havazik

kései pitypangok álma
ez a lebbenő, szelíd hóesés
zokniban oson át a gyerekszobán
puhán, szinte suttogva hull a hó

dédik kezétől csiszolt deszkákra
hintenek így lisztet a nagymamák
az asztalba kapaszkodó unokáknak
tanítva, hogy süt kalácsot a szeretet

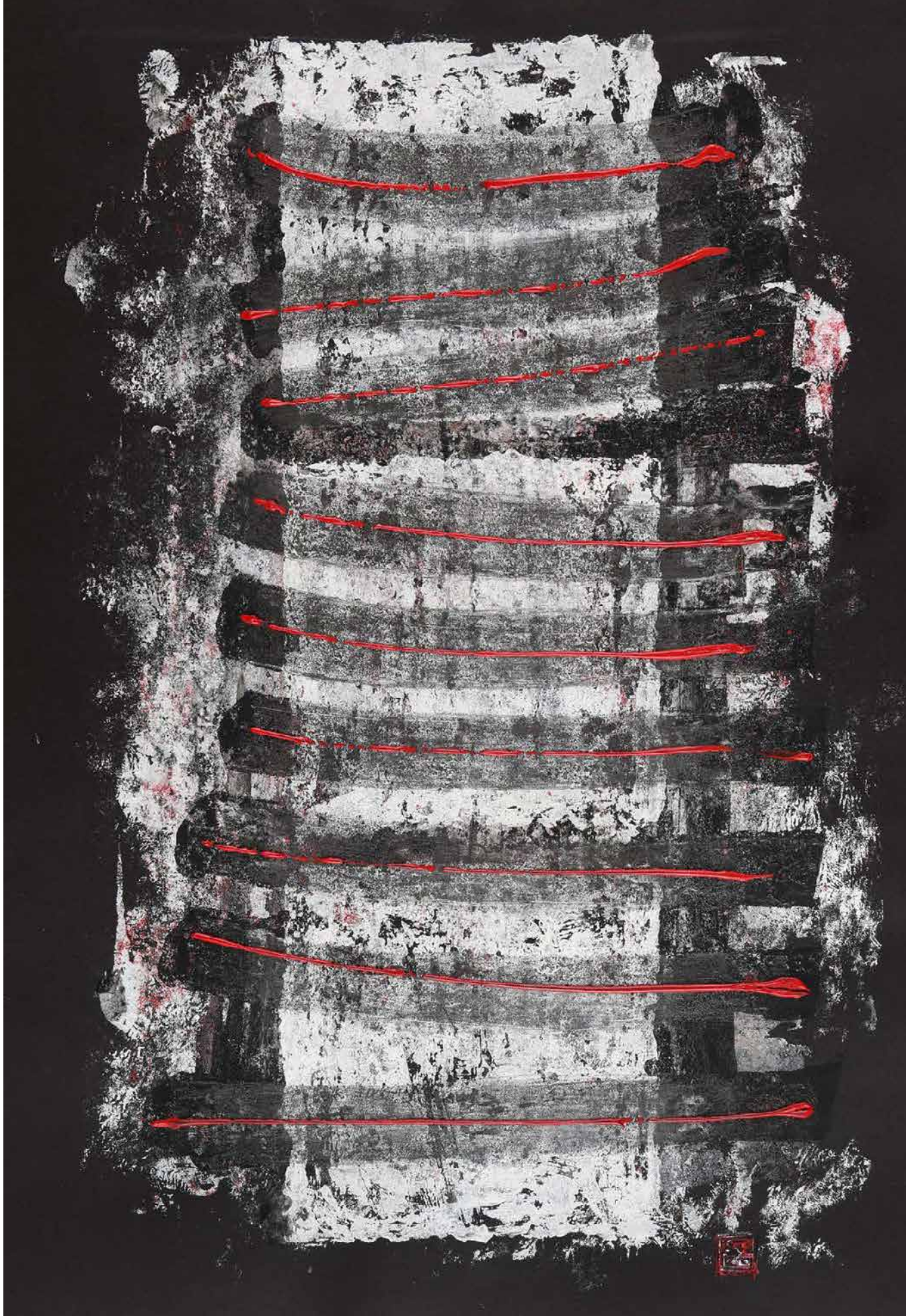
a kert végében, mint cukros máktötelék sistereg
és az illata elhomályosítja az ablak sarkait
nézd, a fák halántéka is egyre deresebb
ágaik alatt alszanak a nyári labdapattanások

de a pincékben prüsszölnék, topognak,
fel-felnyihognak a zsíros talpú szánkók
nagypapák bajszán billeg a tél
várják, hogy dunyhává hízzon a hó

és havas hegyeket rázzon magáról a bundás kutya
és ropogjanak már a kertkapun át kis topogások
és szíveket kössön össze a szánkókötél
hiszen neki tartogatta minden csodáját a táj

e pehelynyi boldogság hógolyóvá sirül
a pillanatban nyert értelmet a sodró idő
kacagásuk párája bolyhosan összekarol
és észrevétlen emeli meg a szánkót

és nézd, együtt siklanak, szállnak az égig
és mi egymást ölelve a kavargó havazásban
tudjuk, ezért terített tiszta damasztal a tél
ezért az ünnepért ilyen végtelen fehér a hó

SZOLLÁTH KATALIN: ELMOZDULÁS II., 2025, FOTÓKARTON, TEMPERA, CERUZA, 70X50 CM

PUSZTAI ZOLTÁN

(Mosonmagyaróvár, 1955) Költő, dalszövegíró, a Magyar Írószövetség tagja. Verseit a régi *Mozgó Világtól* kezdve több országosan megjelenő folyóirat közölte és közli napjainkban is. Eddig megjelent kötetei: *Kallódó bábuk*, *Őnarckép varjúval*, *Évkör a halak jegyében*, *Képirás*, *Körfolyosó*. Az elmúlt években számtalan nagylemez szövegét írta az Auróra, a Moby Dick, a Hungarica és a Brazzil együttesek számára; a legutóbbi, *Terápia* című album aranylemez lett. Képzőművészként több önálló és csoportos kiállítása volt. Feleségével Győrben él.

Szeretettel köszöntjük szerzőnket 70. születésnapja alkalmából a *Győr – egy város lelke* című tematikus számunkban megjelent versével.

PUSZTAI ZOLTÁN

Színe és fonákja

1.

keretezésre váró kép: kerék-párja nyergébe szökken. örökség. váltós, villás csavarok elöl és hátul, aranysárga váz. apjától maradt rá, használt svájci; vonaton hozta szülővárosából Győrbe, ahol sok éve él. a baleset, a vidéki buszpályaudvar mögött, jégfolton elcsúszva éri: kulcscsonttörés. jobb válla sérül, de természetesen a röntgen által visszaigazolt diagnózis totálisan politikamentes. jobb sorsra érdemes, balszerencsés eset. meglehet, eshetett volna másik vállára is, de színe és fonákja ennek-amannak néha egy. többszörös törés, kés alá, műtét vonzáskörébe kívánczozott, ám úgy gondolta, kössék csak fel; ebcsonat beforr. azóta jobb válla (két csont fedésbe került) rövidebb valamivel, lecsúszik róla válltáska és rendszervál(1)táska is.

2.

részt vesz a koszorúzáson. Xantust
felváltja Rómer; Old Shatterhand
vadászpuskája távol a Storno-
háztól sztornó. az utóbbival majd
évekre rá pózol csak voksokat
gyűjtve a politikai pornó
képviselésében mindegy, hogy ki.
szóra se érdemes, mondhatná
galambguanós, poros padláson
töltve a kommunista szombatot
takarítással a hivatalos
pecséttel ellátott oklevélen
restaurátorként említett személy.
forgószínpad, változó szereplők,
változó idők. zsebtükörből
Janus-arc kacsint, akárha néha
az se lehetne még és már, ami.
a színház melletti papírboltban
Csontváry Taormina című
festményéről poszttert szemtelenül
olcsón, szinte fillérekért vehet,
aki az időutazásra vált
bérletet, és nem viteti magát
önként a bölcs, okos járőrrel el.

3.

unikumot, jóféle almabort
iszik, egy ujjal verseket gépel.
ha jól emlékszik, Remington talán
a márka, kissé kopottan kapta
nem tudni, mikor, nem tudni, kitől.
az is lehet, hogy leselejtezték
egy pártirodán s Fortuna kegye
enyhe vargabetűvel, vérvörös
kanyarral-kerülővel így szánta
neki, így juttatta hozzá. mára
se híre, se hamva; múzeumi
darab lehetne vitrinbe zárva,
kordonzsinór mögött, mint '56
ohmos ellenállás az olajzöld
lódenkabát gallérján, ami már
sok éve molyok martaléka.
kőkemény tél van, kicsapódik
a parafin is autentikusan
az olajkályha szűrőjén. pár éj
(pár évtized?) az állomás váró-
termében múlik majd el, pontosan
úgy, mintha ma is ott igazoltatna
álmunkból riasztva karitatív
mosollyal minket a karhatalom.

4.

alkalomadtán rock 'n roll, egyéb.
a bitófa árnyéka addigra
annyira halovány, hogy látni is
alig lehet. néhány forradalmár
kimerészkedve a sötétítő-
függöny mögül, galambokat etet
a Széchenyi téren, azután újra
vissza a kiindulási pontra,
és kulcsra zárva az ajtó magunk
mögött. végül a párhuzamosok
találkoznak a végtelenben,
mondják szótagszámot szándékosan
tévesztve a bölcsek. az élet, mint
halálra esetlegesen adott
(adódó) előleg olykor olyan,
mint amilyen minden képzeletet
felülmúl, máskor a pénztártól
távolodva reklamációnak
semmi helye. macskazene harsan,
romtemplom egere szedi lábát
szellemi szőnyegbombázás után
fürgén a zebrán. ja kérem, ez
nem holmi „szív küldi szívnek”,
közli a hangosbemondó velünk.

5.

emberünkre találtunk magunkban,
ez se elhanyagolandó story.
lebontott kultúrházak, filmszínház
(több is volt belőle) helyett pláza-
mozi. golfozni saját feje után,
saját fejével ki-ki szabadon
tanulhat kezdőknek, haladóknak
hirdetett tanfolyamon. az évek,
akár a percek, műanyag méhek
művirágon; a cipőkellékes
bolt szomszédjában, a Kisfaludy
utcában kit ér maholnap tetten
az álom: talány. a csernobili
paradicsomos hal, a hazai
csoki parány sehol. színtiszta sor:
áttételesen arról beszélünk,
amire a sorok között ritkán
vetődik fény. fejben írt költemény
sorait memorizálva este,
harcsázás közben a vasúti híd
Kovalter felöli oldalán, ott,
ahol a bejáratott, szokott helyén
fejlámpa világít a zavaros
vízre: reményhal is haraphat még.

SZOLLÁTH KATALIN: VONALAK HÁLÓJÁBAN, 2025, PAPIR, TEMPERA, CERUZA, PÁC, 70X50 CM

DR. MACZÁK IBOLYA

(Budapest, 1978)
Irodalomtörténész,
tanár. 2003-ban
végzett a PPKE BTK-n
és az ELTE BTK-n,
2013-ban az SZFE-n.
2008-ban szerzett
irodalomtudományi
PhD-fokozatot. Az
ELKH–PPKE Barokk
Irodalom és Lelkiség
Kutatócsoport
tudományos
főmunkatársa, az
Apor Vilmos Katolikus
Főiskola docense.
Kutatási területe a
rég Magyarországi
egyházi irodalom, a
20. századi színház- és
drámatörténet és a
gyermekirodalom.
Legutóbbi
monográfiája:
*Kölcsonzés és
kompozíció.
Szövegalkotás
17–18. századi szerzők
prédikációiban*
(ELKH–PPKE Barokk
Irodalom és Lelkiség
Kutatócsoport,
Budapest, 2019).

Szerzőnk a Magyar
Művészeti Akadémia
ösztöndíjasa.

MACZÁK IBOLYA

Az alkotás dicsérete

Pilinszky János *Nagyvárosi ikonok* című versének elemzése

Egy „előre megírt” útbeszámoló

Pilinszky első „franciaországi” versét, a *Nagyvárosi ikonokat* bő fél évvel azelőtt írta, mielőtt átlépte volna az országhatárt. Munkásságának ismeretében nincs ebben semmi meglepő: alkotói koncepciójának része volt, hogy bizonyos témákra, motívumokra gyakran visszatért műveiben. A gyakorlatban ez nem ritkán úgy valósult meg, hogy az egyes művek végleges változataiból kimaradt szövegrészeket használta fel újra, többnyire a korábitól eltérő kontextusba helyezve. Külföldi útja során tehát nem látnoki képességeit kamatoztatta – sokkal inkább arról van szó, hogy bizonyos gondolatok olyan erősen foglalkoztatták, hogy ennek megnyilvánulásait, illetve újabb összefüggéseit kereste és találta meg más környezetben is. Erre az „alkotói módszerre” maga Pilinszky is reflektált 1975-ben, *Amerikai képeslap* című publicisztikájában, a *Nagyvárosi ikonokat* és a *KZ-oratórium* bizonyos szöveghelyeit idézve: „Most tudom csak, hogy már írtam New Yorkról. Amikor azt írtam: »Nagyvárosi ikonok«, »kocka-csend«, »kopogtak a jégüres vilanykörtek« – valójában New Yorkról írtam.” (PILINSZKY 1975: 111)

Ez a szerzői koncepció bátorítja arra az elemzőt, hogy az alkotói előmunkálatok kéziratos jegyzetei mellett a vers keletkezése után bő fél évvel publikált Pilinszky-publicisztika filológiai összefüggéseit is figyelembe vegye a *Nagyvárosi ikonok* értelmezése során. Mint – a költő életében nem publikált – jegyzeteiből egyértelműen kiderül, a verset Pilinszky 1962 telén írta (PILINSZKY 1995: 31), s 1963 elején (februárban) jelent meg a *Kortárs* hasábjain. (PILINSZKY 1963a: 199)

A költő néhány hónappal később, 1963. június 10-től július 25-ig tartózkodott Franciaországban. Hivatalos út volt ez: a Gara László által szerkesztett *Anthologie de la Poésie hongroise* megjelenése alkalmából történt. A párizsi történéseket Pilinszky többféleképpen is megörökítette: szerteágazó magán- és hivatalos levelezésén kívül egy cikksorozatban,¹ mely az *Új Ember* című katolikus hetilap hasábjain jelent meg, s jegyzetben² is ide köthető *Kis éjizene* című verse is.

Egy későbbi beszélgetésben, 1975-ös szerzői estjén a következőképpen számolt be úti élményeiről: „Egy érdekes, ami ma a legjobban érdekel úgynevezett utazásaimból és úgynevezett városi élményeimből, hogy léteznek történelmi városok, ilyen Róma vagy Párizs. Ezeket hosszan meg kell ismerni. [...] Ezek közül a történelmi városok és élmények közül talán egyet említenék, Chartres-ot. A dómot, ami újra több volt mint megnézni egy múzeumot, tájékozódni vagy begyűjteni bizonyos kulturális adatokat. Ott tudniillik egyvalami realizálódott számomra, látva a dómot, mi az, hogy egy szép templom, mi az, hogy egy szép épület. Ásványok, formák? Nem. Énszerintem a nagy stílusok [...], minden nagy stílus lényegében egy világmodell. Az univerzumra kívülről sohasem pillanthatunk rá. Nem tudjuk, hogy milyen az univerzum maga egészében, tehát formailag nem tudjuk. Ellenben hogy mondjam, változatokat, lehetséges változatokat készíthetünk róla. Számomra például, amikor

Chartres-ban a dómot megláttam, éreztem, hogy itt mérhetetlenül többről van szó, mint arányokról. Ez a mi univerzumunknak modellje. Ez nagy élményem volt.” (PILINSZKY 1994: 146) Pilinszky tehát sajátos szemszögből tekintett utazásaira és az ott meglátogatott nevezetességekre: a chartres-i székes-egyházra mint építményre – nyilvánvalóan művészettörténeti tanulmányai és személyes kapcsolatai hatására – reflektált ugyan, de az épület fizikai megjelenésére másként reagált, mint egy elemző. A dóm számára (jellegzetes építészeti stílusjegyek helyett) azt mutatta meg, hogy egy letűnt kor emberei (a katedrális építői) hogyan gondolkodtak a világról. Az öröklét, az idő és az időtlenség kérdései nyilvánvalóan már korábban is foglalkoztatták – ennek letéteményese a *Nagyvárosi ikonok* című vers is.

Idő és időtlenség

A vers megírása idején, 1962-ben keletkezett, publikálatlan Pilinszky-szövegrészeket, vázlatokat áttekintve feltűnik, hogy a költő ekkoriban a művészet korszakokon átívelő jelentőségéről gondolkodott – arról, hogy miként változott a szépségeszmény, illetve az esztétikai érték: „A dekoratív lebontása. Mi fele” [...]. Lebontották: az irónia, a csúnya és a groteszk fele. A használat és a használódás fele, az **öröklét pórusaival**.”³

Az *öröklét* (illetve az *időtlenség*) *pórusai* kifejezések már a vers korai fogalmazványaiban is megjelennek:

[Töredék 1]	[Töredék 2]	[Töredék 3]
„ Déli 12 óra van az időtlenség krátereiben, gödreiben és pórusaiban .” ⁴	„ Déli tizenkét óra van az időtlenség fennsíkjain és krátereiben, pórusaiban .” ⁵	„Premier planban a kövek. (Déli 12 óra van az időtlenség krátereiben a mulandóság gödreiben és pórusaiban .) Sütkéreznek a hófehér papíron a másodpercek hangyabolyai.” ⁶

Jól érzékelhetően az *időtlenség pórusai*, illetve a *déli 12 óra van* kifejezések határozzák meg a töredéket – ezek az állandó részek, amelyek köré építi és újrafogalmazza a szöveget a költő.

A *Nagyvárosi ikonok* első két tételének címe időmegjelölésre szolgál. Mint a töredékek elemzéséből is kiderül, ezek nem feltétlenül konkrét és reális időre utalnak (annál is inkább, mivel a fogalmazványok szerint éppenséggel az időtlenség, illetve az öröklét kontextusában értelmezi ezeket a költő). Ugyanakkor kétségtelenül szoros összefüggést jelez a két versrész között a két időmegjelölés – annak ellenére, hogy nem a hagyományos sorrendben követik egymást (először a délről, másodszer a hajnalról kap információt az olvasó). De vajon mi és miért lakhatatlan az örökkévalóság delén? És mi a jelentősége (ezzel összefüggésben) a kőrákás mögül felrepülő hajnali madárnak? A választ vélhetően egy ekkoriban keletkezett, Pilinszky életében nem publikált szöveg adja meg: „Az ima a legtisztább »létsík«. Nem kíván mások számára is lenni: önmagában hordja realitását. A művészet már kevésbé van. Ezért erősítést keres: másokban kíván realizálódni. A szeretet az, ami összeköti a különböző szférákat. Valóban kovász. A művészetnek ezért a szeretet pályáján kell közlekednie. Akkor juthat el a teljes realitáshoz. Akkor önmagában is és a világban is teljes érvényű lehet. De egyedül így. Az ima a pusztából a tiszta létbe emel. A pusztából a kövek állapota. Számunkra már elviselhetetlen. Életünk a pusztából a tiszta lét közötti dráma.”⁷

A filológiai összefüggéseket (rokon értelmű kifejezéseket) vizsgálva joggal állapíthatjuk meg, hogy a *Nagyvárosi ikonok*ban ez utóbbi szövegrész két mondata jelenik meg: „A pusztából a kövek állapota. Számunkra már elviselhetetlen.” Vagyis az első két szakaszban megjelenő gondolat arra utal, hogy a pusztából a kövek állapota az élet keletkezésének delén (12 órakor) már lakhatatlanná teszi a világot: ekkorra már nem elég „csak” létezni. Még lényegesebb azonban azt megfogalmazni, hogy mi is történt „hajnali háromkor”: a teremtés hajnalán „a kövekből élet születik”.

A *Nagyvárosi ikonok* keletkezését vizsgálva nem hallgatható el, hogy filológiai szempontból igen sok szállal a *KZ-oratórium*hoz köthető, annak ellenére, hogy ez a legkevésbé sem tűnik fel a publikált művek szövegegyezéseinek vizsgálata során. Ennek magyarázata Pilinszky tudatosan vállalt munkamód-

szere, melynek révén egy-egy művének fel nem használt töredékeit újra és újra átértelmezte, és beépítette egy-egy újabb művébe. Mivel az Akadémiai Könyvtárban őrzött Pilinszky-jegyzetek között megtalálhatók a *KZ-oratórium* publikálatlan (töredékes, húzott) változatai is, jól látható, hogy a kihúzott fogalmazványai közé tartozik az a szövegrész is, amely a *Nagyvárosi ikonok* második tételében véglegesült: „Megindulunk egy kórakás felé, / és fölropül mögüle egy madár.”⁸

Az oratóriumban ez a szövegrész konkrét motívumként jelenik meg: a vonulás képei között, a koncentrációs táborba való megérkezés előtt, az oratórium fiatal lány szereplőjének, R. M.-nek megszólalásban – nem kizárt, hogy konkrét Pilinszky-élményen alapul. A *KZ-oratórium* kontextusában ez a szövegrész vélhetően úgy értelmezhető, hogy a halál kapujában sajátos főnixmadarat látnak az elgyötört menet tagjai. (A mozdulatlan kövek, a felröppenő madár erőteljes ellentétpár a szövegben.) A „hívószó” a *Nagyvárosi ikonok*ban vélhetően éppen a *kő* lehetett: a vers kontextusának ismeretében a „megelevenedő kórakás” akár teremtő gesztusra is utalhat.

Két további, lehetséges forrás

A versben szereplő időparadoxon (lényegében az „időtlenység ideje” oximoron) értelmezéséhez kétféle összefüggésrendszer is kínálkozik – sőt az sem lehetetlen, hogy e két rendszer „összejátszása” adja az értelmezés kulcsát. Ezek az összefüggések alapvetően nem befolyásolják a vers értelmezését, de jelentős árnyalatokkal gazdagítják.

Az egyik a zsolozsma időbeosztása: ez bizonyosan szoros összefüggésbe hozható a spiritualitással. Ráadásul a déli tizenkét óra meg is egyezik a szexta időpontjával. A többi imaóra azonosítása azonban már nem ilyen egyszerű: a hajnali három óra ugyan szoros összefüggésben áll a hórak három óránkénti időbeosztásával, de nehéz meghatározni, hogy pontosan melyik imaidőnek is felel meg valójában (a matutinumnak-e vagy a laudesnek). Ráadásul ez a két időpont nem is időrendi sorrendben követi egymást. A vers többi részének azonosítása – különösen az időbontás figyelembevételével még nehezebb e tekintetben. Annál is inkább, mivel a *Nagyvárosi ikonok* első két tételében megjelenő időmegjelölések sem feltétlenül kronológiai sorrendben haladnak.

Az idősíkokhoz, különösen azok felbontásával kapcsolatban érdemes megemlíteni még egy összefüggést. Nem lehetetlen ugyanis, hogy a *Nagyvárosi ikonok* címei szoros összefüggésben

állnak Luis Buñuel spanyol születésű mexikói filmrendező munkásságával. Nem tudható, hogy korábban ismerte-e a rendező munkásságát, vagy ekkor kezdett el érdeklődni iránta, de tény, hogy az emblematikus, 1929-es Buñuel-film, az *Andalúziai kutya* egyes jeleneteiben hasonló címekekkel találkozunk: *Nyolc év múlva*, *Reggeli három óra körül*, *Tizenhat évvel ezelőtt*, *Tavasszal*. Nem nehéz észrevenni az összefüggést a *Nagyvárosi ikonok Hajnali három óra* című része és a film között – noha tartalmi összefüggés nincs közük. Ugyanakkor az időkezelés – az idősíkok sajátos, irreális sorrendje, mely vélhetően Federico García Lorca hatására került a filmbe – felbontása és a címmegjelölés azonban bevallottan komoly hatást gyakorolt Pilinszkyre. (Vö. MACZÁK 2015: 27–30) Ismeretes az is, hogy a vers keletkezése idején Buñuel gyakran felbukkant a hazai filmes diskurzusban. (pl. MAÁR 1962: 66–72)

Amikor a *Nagyvárosi ikonok* címeit vizsgáljuk, szükségszerű, hogy kiemeljük azokat az eszközöket, amelyek befolyásolhatták a vers keletkezését és – ebben az esetben – időszemléletét. Az is tény, hogy az ilyen típusú szerkezeti vagy műfaji utalások, átiratok igen jellemzőek Pilinszkyre ebben az időszakban: a *KZ-oratóriumban* Honegger Johanna-oratóriumára és a római katolikus szentmise szerkezeti beosztására utal, a *Kis éjizében* Mozart szerenádjainak szerkezete is megjelenik.

A cselekvő ember

A *Nagyvárosi ikonok* következő részének címe – *Múzeum* – nem konkrét kiállítótérre utal. Elemzésének sajátosságait egy sajátos forrásból tudhatjuk meg: egy a szerzői értelmezést is magába foglaló nekrológból. Király István (a korszak elismert irodalomtörténésze) 1981-es Pilinszky-visszaemlékezésében a következőképpen fogalmazott: „Mint a *Kortárs* akkori szerkesztőjének, nekem adta át [Pilinszky] például valamikor 1963-ban *Nagyvárosi ikonok* című költeményét, s maga hívta fel a figyelmem egyik részletére. (Aszkétikus arcából elővillanó nyitott, kislíus, meleg mosolya mindmáig bennem él.) A modern karkai városmotívum egyik nagyerejű költeménye volt ez az alkotás; az emberi tehetlenségé, az elidegenedett, lakhatatlan lété. De bekerült, mint »ikon«, a motívumsorba a cselekvő ember emlékét őrző hely megidézése: egy múzeum képe is. S az ott megjelenített hős iránt egyet nem értőn, vele vitázón is ott élt a tisztelet: »Te megpróbáltad azt, amit / senki se merészelt, te árva! / fényeskedjék neked az éj / öröküres monstrenciája.«” (KIRÁLY 1981: 883)

Tudható, hogy Király írásainak, szóhasználatának vissza-visszatérő fogalma volt az úgynevezett „prométheuszi embertípus”, amely – mint arra Mórocz Gábor is rámutatott – lényegében a cselekvő embert jelenti.⁹ Király műveiből ismeretes, hogy számára a prométheuszi (cselekvő) ember tetteinek aktivitása a valóság megváltoztatására irányul (vagy legalábbis az arra vonatkozó igényt jelenti). Pilinszky prózai írásainak (publicisztikájának) ismeretében tudható, hogy alapvetően ez volt a véleménye Van Gogh művészetéről – vagyis az, hogy képes a valóság (bizonyos értelemben vett) megváltoztatására. Rendszerint visszatérő témája volt interjúiban, hogy festményei hogyan képesek megváltoztatni azt, ahogyan látjuk a tárgyakat és a világot: „Elviselni kell tudni a dolgokat, nem megváltoztatni. Tulajdonképpen a művész is ezt csinálja. Van Gogh például napraforgókat festett. Állandóan napraforgókat. És mi kijövünk a múzeumból, és az egész város olyan, mint az ő festménye. Kiderül, hogy nemcsak napraforgókat festett, hanem egyfajta szemléletet.” (FARKAS P. 1986: 5) – olvasható egy vele készült, kései interjúban.

Van Gogh alakjához, alkotásainak és Pilinszky szerinti spirituális vonásaihoz érdemes figyelembe venni egy 1972-es Pilinszky-publicisztikát is: „Van Gogh azzal ajándékoz meg bennünket, ami a miénk. Egy faággal, egy cipővel, egy ablak elé állított székkal. Az azonosság kifogyhatatlan forrásával, kegyelmével, zavartalan tisztaságával. Senki így a modern festészetben nem imádkozott, mint ő. Művésze azonban nem tematikusan, hanem mindenestől vallásos. Ahogy az imádkozó ember számára minden, kivétel nélkül minden imádság, válogatás nélkül, ha egyszer valóban imádkozik.” (PILINSZKY 1972: 58)

Ugyanebben a publicisztikában szóba kerül a művészet – *Nagyvárosi ikonok*ban is megjelenő – időtlensége: „Teremtő paradoxon: a művészet úgy teljesíti be a világot, hogy előlről kezdi, úgy tanulja, hogy elfelejti. A művész öregnek születik és gyermekként hal meg – vallotta Kassák. S csakugyan, a teremtés visszavezérlése a paradicsomba, ez a titokzatos antievolúciós folyamat, mely az ómegát mindig a visszaszerzett alfában ragyogtatja fel, képes egyedül üdvözíteni: gyönyörűen példázza a művészet és tudomány különútját, s azt is, hogy az idő folyama mennyire relatív, ha egyszer valódi értékekről van szó.” (PILINSZKY 1972: 58) Ez a szövegrész azt is megmutatja, mire is utal a vers végén szereplő áldás: itt nem az „örök világosság” fényeskedik, hanem az éj: a „visszaszerzett alfa”. Mindez akár utalás lehet – a valóban monstranciaszerű elemeket is tartalmazó – 1889-es *Csillagos éj* című

Van Gogh-képre, s ehhez hasonlóan a 1884-es *Nyárfa sugárút összelle* is.

Az utalásrendszer azonban nem minden szakaszban ennyire egyértelmű és konkrét. Egy Pilinszky életében nem publikált filmforgatókönyvben, a *Múzeumban* is megtalálható. (A forgatókönyv vélhetően 1963 elején készült.¹⁰) „Az előcsarnok képe most is műmellékletszerűen merev, de hirtelen, mintha valaki alulról pillantana fel az emeleti **karzat** mellvédjére: az üresen derengő bársonyon hófehér **kézelő** pihen. Egy férfi áll a homályban, a korlátnak támaszkodva.” (PILINSZKY 1985) Nem egyszerű felfejteni és akár a filmben („a bűn, a rossz visszavonhatatlan, plasztikus jelenlétét” kívánta ábrázolni Pilinszky), akár a *Nagyvárosi ikonok*ban értelmezni a képet, de a szöveggörnyezetből kiindulva könnyen elképzelhető, hogy a hamis-ságot, illetőleg a Pilinszky által igen negatívan szemlélt artisztikumot jelenti – mellyel szemben a „magányos” Van Gogh megalkotja saját, a „valóságba visszavezető” művészetét.

Az „újraferemtés” dicsérete

A *KZ-oratórium*ban szereplő kórusnak Pilinszky több szöveget is írt – ezek azonban nem kerültek a publikált változatba. Közéjük tartozik a következő szövegrész is:

„Kórus

A Kreatúra könyörög,
leroskad, megadja magát.
A Kreatúra, Az-Ami
könyörög, mutatja magát.”
(PILINSZKY 1963a: 199)

Vagyis a *Nagyvárosi ikonok* című vers utolsó „tétéle” valóban egy kóruszöveg a *KZ-oratóriumból*, mely jól érzékelhetően a teremtést és a teremtő–teremtett kapcsolatot helyezi előtérbe. Megjegyzendő, hogy „A Kreatúra, Az-Ami” sor korábban is megjelent a Pilinszky-kéziratokban, publikálatlan fogalmazványként – a költő láthatóan „kereste a helyét” az egyes versekben.

A *Nagyvárosi ikonok*ban sajátos, ünnepélyes lezárása ez a vers a teremtésről, a világ újraalkotásáról és a művészetéről szóló gondolatmenetnek. A kar ünnepélyesen fejezi ki azt, hogy a teremtett lény (Az-Ami) létevel, valóságával dicséri a teremtőt: megalázkodik (leroskad, könyörög, megadja magát). Az a világ tehát, amelyben az emberi kéz alkotta művészet a teremtőt dicséri, a lényeket, a teremtett voltot emeli ki.

A Chartres-i dómmal kapcsolatos élményeit Pilinszky 1963-ban egy publicisztikájában is megörökítette: „Álomszerűen erős a kép. Álomszerűen erős és anyagszerű. Látni rajta az idő, az öröklét millió élő pórúsát. A templom belseje az első pillanatban zárt és sötét marad, s csak körüljárva »adja meg magát.«” (PILINSZKY 1963b: 138) Jól érzékelhetően szerepelnek a szövegben a témával kapcsolatos korábbi gondolatai is. Ez nem meglepő, mivel számos esetben érezhette úgy, hogy gondolatai „visszatükröződnek” a meglátogatott helyszíneken. „Párizs [...] az egész kontinensnek kíván valahogy a reprezentánsa lenni.”¹¹ Vagyis az öröklétről és az európai kultúráról egyaránt szerzett benyomásokat a francia fővárosban. Természetesen Van Gogh-relikviákat is talált itt: „A *Jeu de Paume* viszont az impresszionistáké. Itt van Van Gogh palettája, láttam. S Van Gogh képeit. Vándor, állj meg egy percre! Nem élünk hiába.” (PILINSZKY 1963b: 138) Ottani, közvetlen tapasztalatait a *Kis éjizene* című versben örökítette meg – nem véletlen, hogy először a *Nagyvárosi ikonok II.* címet adta ez utóbbi versének.¹²

Összességében tehát elmondható, hogy a *Nagyvárosi ikonok* című Pilinszky-vers az alkotásról, a teremtésről beszél: feleleveníti annak spiritualitását, transzcendentális erejét, eredetét, valamint megjelenését a művészetben. A kapcsolódó, fennmaradt jegyzetek és a költő publicisztikája pedig alkalmat kínál arra, hogy az elemző új szemszögből közelítse meg Pilinszky verseit és munkamódszereit.

- FARKAS P. József 1986. Egész világ a birtoka. Posztumusz interjú Pilinszky Jánossal. In: *Magyar Hírlap*, 299., 5.
- KIRÁLY István 1981. [Nekrológ]. In: *Vigilia*, 12., 883.
- MAÁR Gyula 1962. A bunueli medve ürügyén. In: *Valóság*, 5., 66–72.
- MACZÁK Ibolya 2015. *Papírdarabok: Pilinszky János drámaírói munkásságáról*. Balassi Kiadó, Budapest
- MÓRO CZ Gábor 2021. Király István „találkozásai” Pilinszky Jánossal. In: *Tiszatáj online*, <https://tiszatajonline.hu/irodalom/pilinszky-100/kiraly-istvan-talalkozasai-pilinszky-janossal-4/> (a letöltés ideje: 2025. 09. 02.)
- PILINSZKY János 1963a. Nagyvárosi ikonok. In: *Kortárs*, 2., 199.
- PILINSZKY János 1963b. Versailles, Chartres, Párizs. In: *Új Ember*, augusztus 18–25., 138.
- PILINSZKY János 1972. Van Gogh-kiállítás Párizsban. In: *Új Ember*, április 2., 58.
- PILINSZKY János 1975. Amerikai képeslap. In: *Új Ember*, július 6., 111.
- PILINSZKY János 1985. Múzeum. In: *Filmvilág*, december, <https://www.filmvilag.hu> (a letöltés ideje: 2025. 09. 02.)
- PILINSZKY János 1994. *Beszélgetések. Pilinszky János Összegyűjtött Művei*. Szerk. HAFNER Zoltán. Osiris Kiadó, Budapest
- PILINSZKY János 1995. *Naplók, töredékek. Pilinszky János Összegyűjtött Művei*. Szerk. HAFNER Zoltán. Osiris Kiadó, Budapest
- PILINSZKY János 1999. *Publicisztikai írások*. Osiris Kiadó, Budapest
- PILINSZKY János 2004. *Széppróza*. Osiris Kiadó, Budapest

- 1 Ennek első darabját Pilinszky 1963. június 24-én postázta Párizsból Potyondy Zsófiának, az *Új Ember* szerkesztőségi titkárának az alábbi levél kíséretében: „Kissé megkésve küldöm első leveletem, vagy pontosabban lapomat: Franciaországi képeslap (1).” (Pilinszky 1999: 861)
- 2 A publikációkban – Pilinszky gyakorlatától eltérően – rendszeresen feltüntetik a keletkezés helyét és idejét: Párizs, 1963.
- 3 MTAK Ms 5933/24. Kiemelés itt és a továbbiakban: M. I.
- 4 MTAK Ms 5933/24.
- 5 MTAK Ms 5933/24.
- 6 MTAK Ms 5933/24.
- 7 MTAK Ms 5937/5. Vö. PILINSZKY 1995: 16
- 8 MTAK MS 5937/6. A KZ-oratórium R. M. nevű szereplőjének szövege.
- 9 Ezek kapcsán Mórocz Gábor több tanulmányában és előadásában igazolta, hogy a cselekvő ember kérdésköre miként kapcsolódik ehhez a ciklushoz Pilinszky megnyilatkozásaiban. (MÓRO CZ 2021)
- 10 „A Múzeum című forgatókönyvvázlat gépiratán nem szerepel dátum, ám az életmű egyéb írásaival összevetve, valószínűleg 1963-ban született. (Lásd még Jelenits Istvánnak a szöveg első publikálásához írt bevezetőjét, *Filmvilág*, 1985. december.)” PILINSZKY 2004: 243
- 11 Először Londonban. Elhangzott a BBC magyar nyelvű adásában, 1967. augusztus 20-án. (PILINSZKY 1994: 11)
- 12 MTAK MS 5933/24; MS 5933/24.

SZOLLÁTH KATALIN: VERONIKA KENDŐJE- HOMMAGE Á OSCAR KOKOSCHKA, 2023, PAPIR-TEMPERA, 41X30 CM

BOKROS JUDIT

(Székesfehérvár, 1981) Publikált online a *Litera-Túra Művészeti Magazin*ban, a *Spanyolnátha* művészeti folyóiratban, a nyomtatott lapok közül az *Élet és Irodalom*ban, az *Irodalomismeret*ben, a *Műhely*ben, a *Várban* és a *Vigiliában*. A *Litera-Túra* Kiadó és a Kodolányi János Egyetem által kiadott egy-egy antológiában is szerepeltek versei. Első önálló verseskötete 2022-ben jelent meg *Felfedezés* címmel a Vörösmarty Társaság kiadásában. Jelenleg is Székesfehérváron él.

Szerzőnk édesapja, Bokros János (1938–1989) Sárkeresztúron született, és a székesfehérvári József Attila Gimnáziumban (ma Ciszterci Szent István Gimnázium) tanított magyart és történelmet. Élete során két önálló, majd egy posztumusz verseskötete jelent meg.

BOKROS JUDIT

Sörösüveg

(Weöres Sándor-variáció)

„Tudósok a The Limiting Factor kutatótengerlattjáró merülése során egy eldobott sörösüvegre bukkantak az óceán legmélyebb pontján, a Mariana-árokban.”

(forrás: drinkunion.hu)

Ősi mélyben
fekszik a sörösüveg
fekszik a sörösüveg
dagályban.
Zúg a tenger,
jaj szavát viszi tova,
retteg a Mariana világa.
Mondd, hogy a Föld még mit szenved el?
Az ember miatt
sírni kezd.
Ősi mélyben
fekszik a sörösüveg
fekszik a sörösüveg
magában.

Araszolás

aznap reggel egy főúton autóztam
siettem de lassítani kényszerültem
előttem állt a kocsisor
lassan araszoltunk
a meleg dőlt be az ablakon
és ekkor a rádióból elhangzott

a klímaváltozás immár *visszafordíthatatlan*,
a klímakatasztrófa várhatóan elkerülhetetlen.

mondtak még ezt azt ami mégis némi reményre
ad okot a sivár reménytelenségben
mégis hirtelen könnyes lett a szemem
és szorítani kezdett a torkom
nem tudtam honnan ez az intenzív érzés
hiszen hányszor mondták már hogy vége
és még mindig itt vagyunk –
de meddig?

eközben láttam hogy az araszolás oka
két baleset egy kilométeren belül
ez is ijesztő volt
de legalábbis elgondolkodtató
a lassításra késztetés
visszafordíthatatlan
visszhangzott a fülemben.

aztán persze a kocsisor megindult
és benne én is tovább indultam
nekem nem kellett visszafordulni
a szorítás engedett
hát mégiscsak van tovább
hát mégis lehet folytatni menni
de meddig? tettem föl a kérdést
miközben délután már az ország egy
másik részében voltam ahol
az emberek állatokat tartanak
de nem ölik meg őket
és maguk gondoskodnak magukról
saját iskolájuk van kis közösségük
hittel és szigorú szabályok szerint élnek
tisztelettel és szeretettel egymás
és a föld iránt
talán így kellene talán így lehetne gondoltam
talán így *visszafordítható*

és nemsokára találkoztam Imolával
aki borostyánt ültetett a költő kertjébe
kertészetet tanul és hisz abban hogy
a Föld megmenthető

akkor egy kicsit megint elhittem
és reménykedni kezdtem abban
hogy a *visszafordíthatatlan*
talán, együtt, valahogy
mégis *visszafordítható*.

SZOLLÁTH KATALIN: FAL ÁTJÁRÓVAL, 2025, MERÍTETT PAPÍR, TEMPERA, 70X50 CM

BOTH BALÁZS

Rilke

Visz a vers, szférákon veled,
egy kisujjat félholddá nagyít –
ki ölthetné fel képzeleted
roppant arányait?

Kútkáva, hárszlomb, falióra,
fény alá vonul ma is.
Fémtisza csend üt le a szóra –
egyetlen hang se hamis.

BOTH BALÁZS

(Sopron, 1976)
Szociálpedagógusként
diplomázott a Benedek
Elek Pedagógiai
Főiskolán. Verseit,
novelláit 1999 óta
közlik országos irodalmi
folyóiratok, antológiák.
Hatodik verseskötete
2025-ben, *Gyújtópont*
címmel jelent meg.

Szabó Lőrinc emlékének

– *Mester, mi a valóság?*
– *Változatok, képek és formák.*

A gyereknek játék, boldog mosoly.
Kedélybetegnek tarló, mely ködben áll.
Koldus valósága hideg és nyomor.
Katonának: a sokszemű halál.

Aki szeret, mámor, tébolyult tavasz.
Aggoké? Végtelen magány.
Önképét folyónak véli a kamasz.
A szent rést lát a mennybolt falán.

Szódd egybe őket, és kész az ing –
feszülnek ránk szabott valóságaink.

CSEHY ZOLTÁN

(Pozsony, 1973)
Költő, műfordító,
irodalomtörténész, a
pozsonyi Comenius
Egyetem docense.
Legutóbbi kötetei:
Grüezi! Fél év Svájc
(2020), *Aritmikus
képzelet – Avantgárd
zene, chance poetry
és epikus gravitáció*
Cselényi László
műveiben (2021), *Fogli
d'album* (2023).

CSEHY ZOLTÁN

Örök ős

Minden hájasodik, dagad.
Versed hasfala tájt gyűlik a zsírtömeg.
Minden mozdulat andogün.
Minden kis tizedes fölkerékíthető.

Mindent ellep a versiszap.
Tompább őszi napok térfogatába zár.
Túlélőcsomagot remélsz?
Búzzlik, bár szívesen felmelegít a lép.

Szétcsípkednek a moszkító.
Tisztító teleket vár a reménykedés.
Minden szóban a jég hasad,
hangsúlyt lep be a dér, reccsen a mondat és

meglékelve a gondolat.
Ősz lesz folytonosan. Minden avarszagú.
Folyvást hull a levélszemét,
s pompás színek alól sarjad a szürkeség.

Berzsenyi levonja a tanulságot

Jó. Levonom vitorlám.
Jachtom árván áll, kikötötték. Buja partszegélyén
egy kitalált világnak:
árnyak és fények metalepszis-gyönyörébe pilled.

Mint ha a lusta festő
fojtja festékébe a bárkát meg a naplementét,
és a habok vihancát
végre megdermesztve a néző örömére számít.

Megsavanyodva barnul
szűrt borom, szomjam lecsitul, bár sok a régi inger.
Hervad a rét, kiszürkül.
Sebtiben minden virulást én, hülye, defloráltam.

Most meg a lomha szépre
vágyom. Egy lajhár ütemű vers nyugodalma csábít.
Nyári nyugágy a strófa.
Szép hajótlanság! Evezőm sincs. Az öböl kiszárad.

Egy David Diamond- zongoradarab (Melville sírja)

Depresszív nyugalom, és nem a csönd miatt.
Bévül bámulatos, bútorozott hiány.
Összkomfort, de feszélyezve kimért terű,
tisztán hermetikus hatás.

Csapdává alakult tértagoló fonat!
Hálóhangszer, a fény pengeti, míg zenél.
Pókhálóban a légy váza aszódik, új
légybelsőt szül a képzelet.

SZOLLÁTH KATALIN: TISZTELET ORSZÁG LILINEK, 2023, PAPIR, TEMPERA-MONOTÍPIA, 45X65 CM

SZOLLÁTH KATALIN: ÖSSZEKÖTŐ SZÁLAK, 2025, PAPIR, TEMPERA, 50X40 CM

GYŐRI LÁSZLÓ

(Orosháza, 1942)
József Attila-díjas
költő. 1964-ben kezdte
a pályáját az *Új Írás*-ban.
Első verseskönyve 1968-
ban jelent meg. 2020-
ban a tizedik hagyta
el a nyomdát. Három
próza-kötete is
megjelent.

GYŐRI LÁSZLÓ

Modrý Kameň

Az idomár kezéről fölrepül,
egy kanyart szel ki a romvár egéből,
fölhussan az idomár kezéről
a magasba, a kékségbe egyedül.

Kékkő udvara akár az aréna,
a gladiátorok késnek fura módon.
A sólyomnak még messze van a préda.

Ki tudja, hogy merre szállt a sólyom.

Nekünk Kékkő, a látvány a préda.
És Balassi Bálint emléke a várban.
Kékkő vára már nem olyan ódon,
épség és romlás váltakozik benne.

A nagy fényben egy sugár hánytörög.

Végvári vitézek vágatnak át
alant a homokos porondon.
Balassit is fölismerni köztük.

Az ég tiszta volt, nem szennyezte felhő.
Föltartotta a sólyomváró kesztyűt.

És akkor leszállt az égből a sólyom.

Márványpalota

Csöngét, hallom, elkapta a víz,
Csöngét, hallom, elkapta az ár.
Hány háza van vajon? Tízre tíz,
vagy százra száz, vagy már alig él?
Áll-e a kastély? Elérte az ár?
Locsog a víz a falu szélénél,
előre megy, a kastélyig elér?

Vagy a kastélynak már csak hűlt helye?
Láttam képen: az osztrák-magyar
kor idején még épen állt a fal.
„Weöres úr kastélya” – tudatott –
egy udvarháznál alig volt nagyobb.
Áll-e még az a szerény úri lak,
vagy elvitte régen az áradat?
Weöres uraság – elvitte már az ár?
Vagy fiadért a kastély ma is áll?

Hallod-e, fiú: Csönge vízben áll,
hallod-e, Csöngét elkapta az ár.
Holdbeli csónakon jössz-e már,
mielőtt Csönge nád lesz és békanyál?
Mielőtt a kastély hűlt helyén
sikló kanyarog, béka hümmöget.
Az utolsó téglá a vízből fölmered,
és agyaggá omlik, puha sár
lesz ismét a tegnapi kemény.

A hír medréből ma ki van ömölve
gyerekkorod helye-neve: Csönge.
A hírek jönnek-mennek-múlnak.
Elmúlsz-e te is, Weöresék fia,
vagy verseid az árvíz nem érheti el,
kastélyodban a mindenség delel?
Hallom, örök hír a sorsod,
a csöngői lélek márványpalota.

SZOLLÁTH KATALIN: AZ IDŐ VONULÁSA – PARANCS JÁNOS VERSÉHEZ, 2024, PAPIR, TEMPERA, 70X50 CM

SZOLLÁTH KATALIN: ŐS – KAVICS, 2025, PAPIR, TEMPERA, CERUZA, MONOTÍPIA, 60X45 CM

MÉHES KÁROLY

(Pécs, 1965) Első verseskötete, a *Szombat délután* 1991-ben jelent meg, azóta novellákat, regényeket és meséket publikált. Legutóbbi kötetei: *Kézfogás a svéd királlyal* (2021), *A fikusz téliesítésének napja* (2022). A 2007-ben alapított Pécsi Íróprogram vezetője.

MÉHES KÁROLY

Reggelente

Rendre szirénavijjogásra ébredek
mintha ez lenne az élet első jele
csak miután elhal figyelek fel
a madáracsicsérgésre s csukom be
a szememet: tán nem reménytelen

Szigorlat

Az orvosok csajok három napon át hangosan anatómiáztak a teraszon
az egyik kérdezett a másik felelt majd fordítva
Aztán ma délutántól iszonyú viháncolás vette kezdetét
a jelek szerint sikerült a vizsga a legnehezebb tárgyból
ami azt tanítja meg miből áll a test maga az ember
Mind magasabb fokra kapcsolt a vihogás amibe
néha pohárcsilingelés majd -csörömpölés vegyült ahogy esteledett
Voltaképp így van rendjén mondom bölcsen
De az is szembe jut vajon lesz-e egy véletlen pillanat
amikor – remélhetőleg sok év múlva – valamelyikük fölém hajol
s mindkettőnkben feldereng egy távoli arc egy nyári délutánról
amikor még olyan szép és könnyű volt minden

Rilk-e?

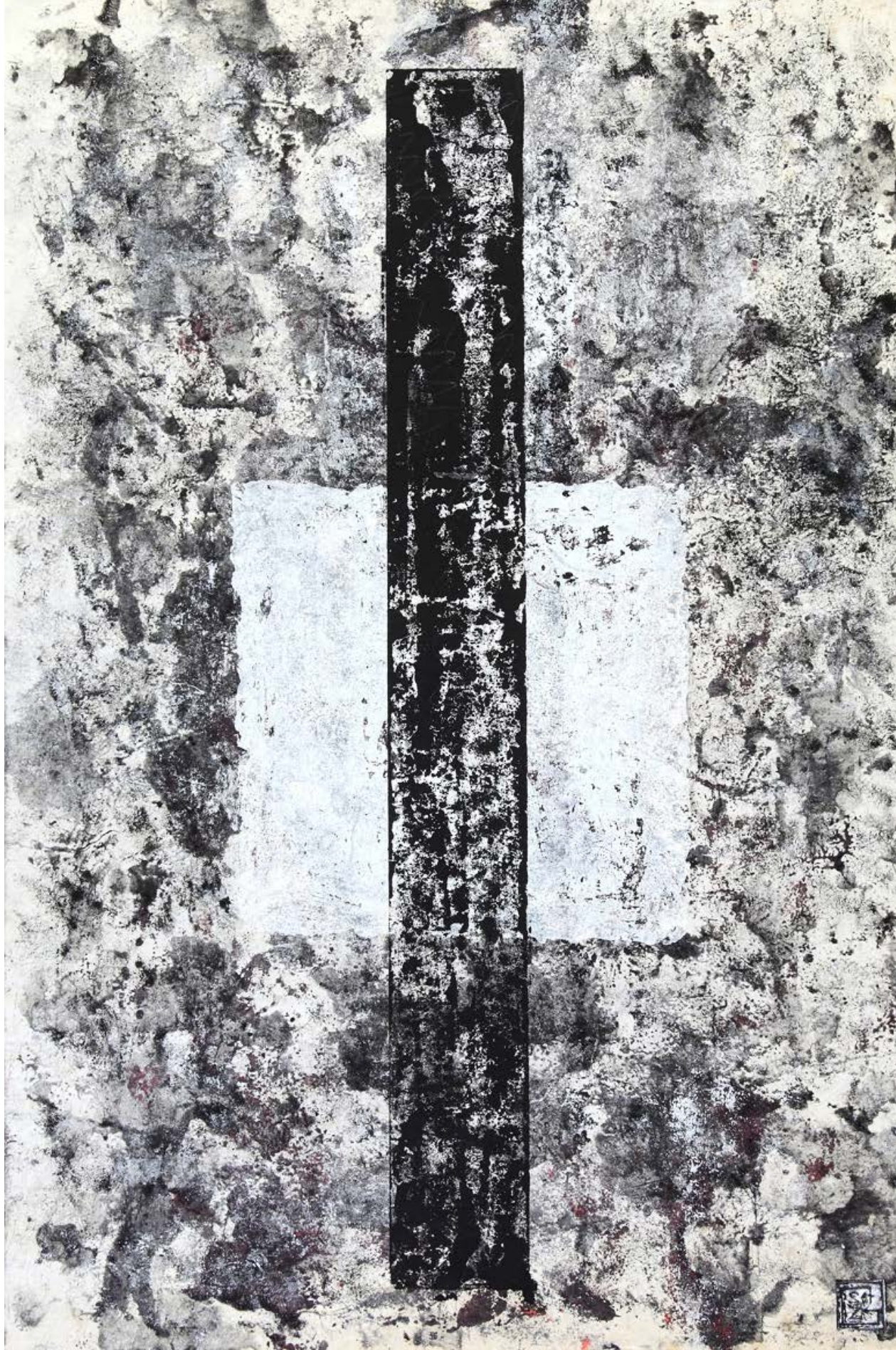
Uram megjött a nyár
És akárhogy számolom
pontosan a hatvanadik már
napórád mit se tud róla
de hol is vannak a napórák

Nem könyörgök Uram
hogyan ez meg az legyen
pláne mindebből mennyi még
megjött a nyár epret eszem
vontaképpen ennyi is elég

Aztán elmúlik majd
mert szereted a rendet Uram
ősz lesz ki-ki fázósan bolyong
és sárgán potyog lábam elé
a most zizegő eperfalomb

Esti idill

Harangoznak valahol messze
nem olyan messze
talán a Lyceum templomban
jó hallgatni a koraestében
mért jó hallgatni a koraestében
hét óra három perckor már teljes csönd van
de hiszen sosincs teljes csönd
egy szirénázó jármű valahol messze
nem olyan messze bizonyára a Rákóczi úton

SZOLLÁTH KATALIN: KERT – METSZET, 2024, JAPÁN PAPÍR, TEMPERA, 56X38 CM

TAIZS GERGŐ

Átkelők

TAIZS GERGŐ

(Tatabánya, 1984)
A Pázmány Péter Katolikus Egyetem bölcsészkarán végzett. 2017 óta publikál irodalmi folyóiratokban. Eddigi megjelent kötetei: *Utások* (versek, 2019, Tatabánya Alkotó Művészeiért Alapítvány), *Úvegidő* (versek, Liget Műhely Alapítvány, 2021), *Visszhangok* (versek Bánfi József illusztrációival, Tatabányai Múzeum, 2022), *Az éhes szellem* (versek, Liget Műhely Alapítvány, 2025).

A szerző portréját Pápai Zoltán készítette.

A folyóparton ülsz, a víz felszínén a város jól artikulált moráját elemzed.
Kényszeresen megszámolod a szemközti vasbeton menhir ablakait, majd kezded előlről.
Hány emelet szükséges ahhoz, hogy megkarcoljuk a felhőket?
Valamiért eszedbe jut a filmjelenet:
az öreg lehúzza a vécét, elindul kezet mosni,
és azt mondja, nem az a kérdés, hiszünk-e Istenben,
hanem az, hogy ő hisz-e bennünk. És elmeséli Grünwalski történetét.

A lenyugvó Nap színeket horgol a hídszerkezet gerendái közé,
próbálsz megfejtetni a mérvadó káoszt:
ki építette a Holdat,
hogyan kell lemérni egy csillag súlyát,
mennyi híd kel át rajtunk életünk során,
miféle partokon nyugszanak pilléreid?

*(Addig nyújtózkodsz az ingatag faácsolaton, míg kitapintod az erdő pulzusát.
Alattad forrásvíz, a háttérben almazöld fájdalom csordogál.
A fákon, akár a méz, aranyló csend csillan.)*

*(Gallyakat szórsz a patakba, fogadást kötsz a győztesre,
a híd másik oldalára sietsz, eredményt hirdetsz. Úgy képzelsz,
a legkitartóbbak egészen a Fekete-tengerig úsznak.)*

*(Az erős sodrású körforgalom mellett a vízimadarak
meglepően gazdag állományát tanulmányozod. Kissé távolabb,
a viharverte hídon graffiti hirdeti: „Háromszázhusz hollószemű ebem vízben él.”)*

*(Amikor senki nem figyel, áthajolsz a korláton, és be-
leköpsz a Dunába. Bármennyire igyekszel,
nem láthatod a becsapódás helyét.)*

*(Szemedben kétségbeesett fények, a rakparton
cigarettafüst, dinnyehéj tempózik árral szemben,
a városra sűrű szövésű vásznat terít a sötétség.)*

*(Átsétálsz a hídon, hogy ismét találkozz a lánnyal.
Búcsúzáskor rossz buszra szállsz, lekésed a vonatot,
mégis mindenben vigyorogsz. Ki érti ezt?)*

Ha keresztben fekszel a folyón, belélegezheted az eső türelmét.
Kinyújtott karral kapaszkodsz a túlsó partba, ahol gömböt faragnak
ezüstös kötömbökből, mások leemelik helyéről
és mérlegre helyezik a Napot. Kialszik a fák árnyéka,
ismerős léptek kopognak testeden.

SZOLLÁTH KATALIN: UTAK II., 2025, PAPIR, TEMPERA, CERUZA, 70X50 CM

SZOLLÁTH KATALIN: UTAK I., 2025, PAPIR, CERUZA, TEMPERA, 70X50 CM

TEHETSÉGGONDOZÓ MŰHELY

Folyóiratunk hosszú évek óta fektet nagy hangsúlyt fiatal tehetségek felkutatására és segítésére. Lapszámainkban rendszeresen jelennek meg olyan szerzők, akik először a Műhelynek mutatták meg kézírataikat. 2022-ben tehetséggondozó programot s ezzel együtt új rovatot indítottunk olyan pályakezdő költők és írók számára, akik szövegmutatványaikkal bizonyították, hogy tehetségesek, és akiknek megkülönböztetett figyelemmel szeretnénk támogatni alkotói fejlődését. Jelen lapszámunkban Hegedüs Anna verseit és Csonka Lujza tárcanovelláját ajánljuk Olvasóink figyelmébe.

HEGEDÜS ANNA

ipszilon

HEGEDÜS ANNA

(Budapest, 2005) Versei olvashatók a SZIFONline, az Ambroozia, a Kortárs, a Parnasszus, a Napút Online és a Litera-Túra folyóiratokban. Az ELTE Bölcsészettudományi Karának hallgatója.

leszállok a vonatról
mind engem néznek
görbe vonalak futnak tenyerükben
az Y szárán az erény megpihen, le ne térj – írja homokba az egyik
porladó percek
a hegyek alatt
ázott ingben és vászonnadrágban
jár körtáncot vagy száz
mathészis a kottán
füzetekbe karcolt ferde violinkulcs
aztán újabb megálló
talpam alatt hideg csempesor
hirdetőablákon neonfényben vibrál: “értékvesztés”
leengedem a vállam
materialista műtárgyak vagytok mind
kilenc emeletes panelekben kilencven élet
muskátlis erkélyeken süppedő vágyharang
pálmákat képzelek a katedrális mellé
spanyol kisvárosokat
Gaudí-házakat az Andrássyra
popkultúrát nyit a kilincs
belépsz vagy meghátrálsz
a kényelmes utat választom
Apollinaire tenyerén a csendet
kalligrammában írt földrengés zeng a távolban
mehúzom a vészféket
és újra zakatol

anyagfény // 9797

kinyitod a fémdobozt
ujjaid alig érintik az anyagot
nem akarsz teljes tenyérrel
a tetejére nehézkedni
fentről nyomni a súlyt
nem szereted ha benned van
az idegen anyag
ha te vagy a súly
lefele nyomni

arra vársz hogy valaki figyelmeztessen
rossz irányba fordulsz
ne a következő megállónál szállj le
maradj ébren még két órát
a tested legyen éber
ne nyisd ki a szemed
mert meglátod az anyagot

ceruzát veszel elő
karcolod a síkokat
párhuzamos mélységeket
az anyag és a súly között
lefele nem nézel
csak az eget figyeled
milyen érdekes ma az összes
hogyan nem szállnak egy irányba

leveszed a pamutot
bőrödhöz ér a hideg fém
a szemed csukva
a fénybe kapaszkodsz
nem szállsz le
éber vagy
megfeszül egy hajsálér

TEHETSÉGGONDOZÓ MŰHELY

molárisok

csörög // 2009 // lila csoport

napi kétszer mosott fogak esnek ki
óvodások pösze állkapcsából
hideg oldalukra fordított párnák alá,
ahol két rémálom közt óvatos mozdulattal
zseb mélyére gyűrt kétszázassá változnak.

barázdák // szakadt // köpés

lassan húzza végig rajta a nyelvét.
az íny felületén puha rózsaszín barázdák,
pontokba gyűlik a vér az izzadságfoltos trikón.
a tükör előtt áll félig meztelen,
a falra ragasztott ferde neoncsíkok
kiemelik borostás arcívét.
a mosdókagyló fölé hajol,
öklendezve köpi ki a metszőfogakat,
hogy holnap még lehetősége se legyen
megrágni a maradék kényszert.
a mai is egy olyan álom volt,
amelyben kilincsre akad egy fehér ingujj.

CSONKA LUJZA

Mélylevegő

**CSONKA
LUJZA**

(Győr, 2006) Próbálja más perspektívából megvilágítani a hétköznapi dolgokat, és ezt leírni történeteiben. Az eredmény néha kaotikus, néha rendezett, mint ő maga. Jelenleg építészettel tanul, az írás emellett egyfajta kreatív gyakorlat számára.

Egy, kettő, három, levegő. Kék csempe, homály. Egy, kettő, három, levegő. Kis víz az úszószemüvegben, éppen elég ahhoz, hogy zavarjon. Egy, kettő, három... elfelejtettem levegőt venni, ilyen is csak úszás közben történhet, utálom ezt az egészet, de már látom a medence alján a sötétkékre mázolt csempét, már csak pár karcsapás, mindjárt vége. Bukóforduló.

Az újszülöttek 8-9 hónapos korukig automatikusan visszatartják a lélegzetüket, ha a szájuk és az orruk is víz alá kerül, ez az úgynevezett bűvárreflex. Vajon meddig tudják visszatartani?

A hideg zuhanyzóban mostuk le magunkról a klóros vizet minden nap, néztem a többieket, izmosabbak voltak, mint én. Előtte kétórás vonaglás a hideg medencében oda és vissza ugyanabban a sávban, csak levegőt venni néz fel az ember ilyenkor, már az összes koszfoltot, leejtett hajgumit, elvesztett gyűrűt ismertem a medence alján. Olyan volt, mint egy térkép, csak nem vezetett út sehova. Utána biciklivel haza a havas úton, szürke malterrel leborított éggel a fejem felett, a hajam mindig vizes maradt. Ráfagyott a dér.

Azért kezdtem el úszni, mert hatéves kisfiúként nagyon erősködtem, hogy nekem ez az álmom. A doboztévében összefutó színes képpontok bálnákat, rájákat festettek a képernyőre, napsütésben úszó mélykék tengeri világ tártult elém. Félreértés ne essék, nem egy klóros medencében akartam tölteni az életem, de mégis ez történt. Apám kemény ember volt, és ha valaminek nekikezdtem, akkor azt be is kellett fejezni, aztán mint a lejtőn meglökött kerek kő, egyre nagyobb lendülettel zuhantam lefelé. A tenger hullámozó képe pedig ezzel arányosan távolodott.

A tenger. A mandulafenyők sudár alakja. A só érdes érzete a bőrön. Nap-szúrás. Szúnyogok és kabócák. Periodikus alapzaj. Színes halak. Néhány rája. Így gondoltam a sziklákat formáló óriási víztömegekre. Sosem jutottam el oda. Illetve azt hittem, hogy sosem fogok.

Aztán, mint a hánykolódó csónak, mely kiér a viharból, egy idő után csendesebb vizekre jutottam, de a környezet nem változott, a víz nélkül értelmetlenné vált volna minden – egy kétszavas mondat beszédhelyzet nélkül –, elvesztett voltam. Megtanítottam mindenkit, aki felkeresett. Egy életem át néztem a néhol poliészterrel borított testek elfolyó mozgását az egyenes sávokban. Gyerekek voltak, és sírtak, hogy hideg a víz, és fiatalok voltak, álmokkal csordultig telítve, és középkorú nők, egy-két kilógó hajtincessel az úszósapka alatt, és idős férfiak, ugyanabban a fecskében, amit húszévesen hordtak. A rajtkőnél szerettem ülni, onnan irányítottam a vízben mozgó rendszert. Abból a szemszögből a sávokat elválasztó kötelek egy pontba futottak össze, elképzelttem, hogy egyszer vége lesz.

Gyerekkori emlékeim nagy részét apám bajszos arca, és a belőle áradó marcona hang tölti be, mint egy nagy fehér szoba kevés bútorral, egy stokival és egy bűgő teafőzővel. Anyámról egy emlékem van, áll a sárga csempével beborított konyhában, a nap megsüti szőke haját, fehér inget visel és kenyeret gyúr, finom, simogató mozdulatokkal, vékony, hajlékony ujjaival, és most lisztet szítál, világosan peregnek a szemek a fényben.

Fehérség.

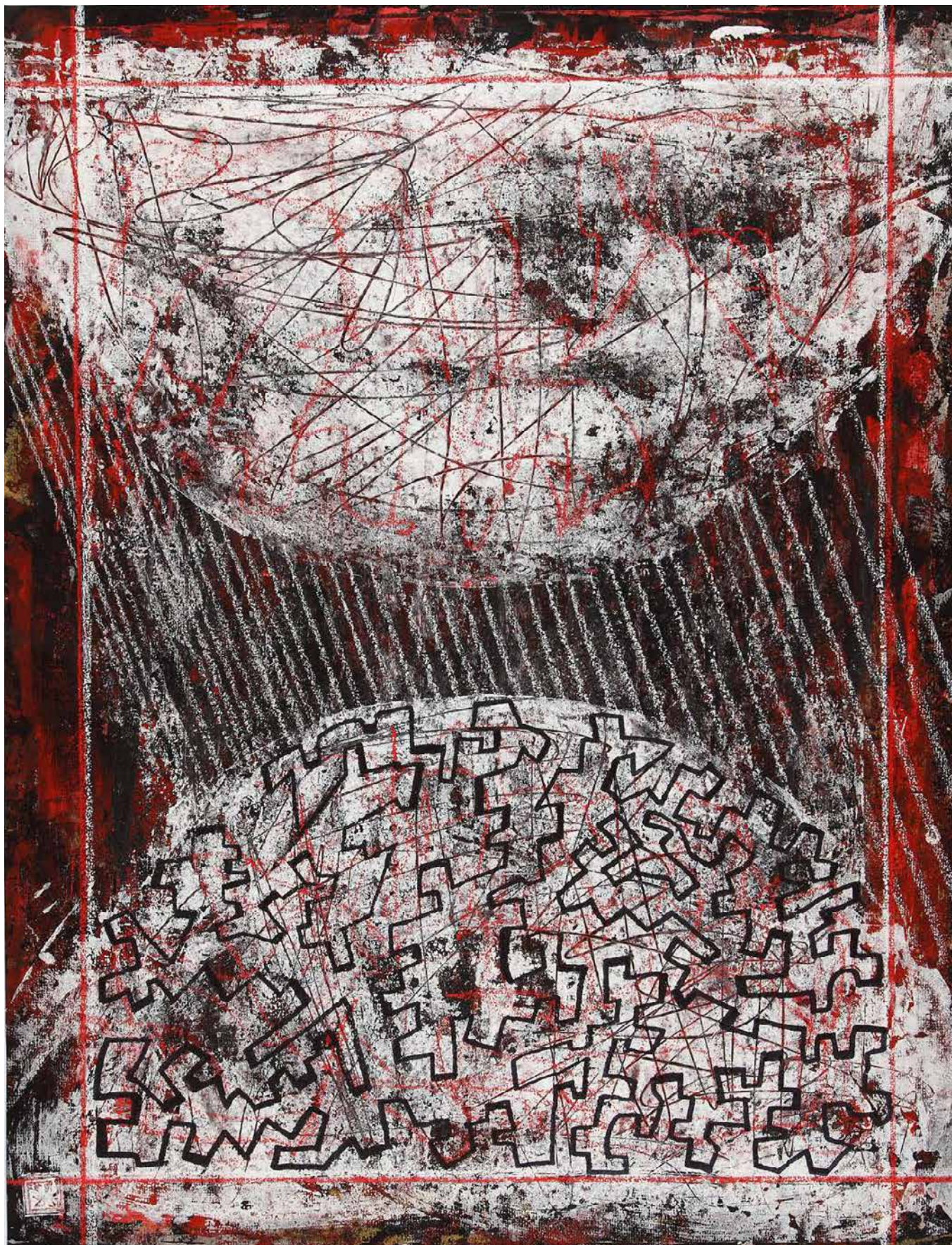
Nem értettem miért kell a monoton úszás környezetét a meszelt falakkal még ingerszegényebbé tenni, az öltöző szürke acélszekrényei, a fehér töröl-

TEHETSÉGGONDOZÓ MŰHELY

közök, a hajszárítók bűgása – sosem működtek rendesen. Az egyetlen érdekes dolog a többi ember örökké változó és egyedi meztelen teste volt, de a siheder lázas évek után már ez is változott, a szemmozgató izom nem lépett többé működésbe egy-egy kivillanó mell láttán. Az életem, mint a medence alja, egysíkú volt és elhanyagolt.

A Központi Statisztikai Hivatal megállapította, hogy az emberekre nehezedő – a kutatások szerint örökölhető – nyomás miatt, az átlagos légzés-szám folyamatosan csökken.

És álltam a sziklán, és hallottam a kabócákat, és tudtam, hogy érezni fogom a sót a bőrömmön. Néztam a horizontot, végre tényleg összeértek a vonalak. Alattam a mélység sziklás csipkefodraival, még lejjebb, kicsit balra, a tenger. És tudtam azt is, hogy a víz alatt is szikla van. Élesen nyújtózkodnak az ég felé. Talpam alatt éreztem az apró köveket, a szél enyhe zúgása – mint bűgó teafőző – megnyugtató. És akkor, magam is elcsodálkoztam, a deres bajusz alatt – évek óta először – mosolyra húztam a számat. Tudtam, hogy megint számolni kell, és utána szabadesés, és nem kell a levegővételre figyelni többé. Áttetsző megnyugvás. Három, kettő, egy.

SZOLLÁTH KATALIN: A MÁSÍK ÚT – FRANCIS BACON TISZTELETÉRE, 2024, VEGYES TECHNIKA, TEMPERA, KRÉTA, 70X50 CM

LOKODI IMRE

Iá Rebi

LOKODI IMRE

(Mikháza, 1960)
Műszaki tanulmányait
Marosvásárhelyen és
Kolozsváron végezte,
jelenleg újságíróként
dolgozik. Prózáét erdélyi
és magyarországi
szépirodalmi
folyóiratokban
közöl, legutóbbi
novelláskötete *Ölelni
galagonyát* címmel a
Magyar Napló Kiadónál
jelent meg.

a hadiflaska likas, állapítja meg az ad hoc bizottság, miközben senki sem akarja elhinni, hogy likas, hanem inkább arra gyanakodnak, hogy valaki lenyelte belőle a jó két teleszáj pálinkát, és ebből adódik a botrány, a tétőzeten dolgozó ácsok ugyanis úgy veszik, hogy visszaélnék velük, a köznép sunnyog, mindenki úgy tesz, mintha erősen bántaná a dolog, lesütik a tekintetüket, de hát harminckilenc fokos hőségben persze hogy lesütik foszladozó kalapjuk karimája alatt, egyrészt, mert az izzadságtól vérmes a szemük, másrészt kockázatos dolog egymás tekintetét állni, amikor tudva-levő, hogy a hadiflaska márpedig nem likas, nem beszélve arról: úgy volt közmegegyezésként tervezve, hogy a virágcsokor ünnepélyes elhelyezése után isznak belőle az ácsok, egymás kezébe adva a flaskát, kortyot, kettőt, mindenekelőtt magasba emelve, okvetlen kijelentve, hogy éljen a haza, ami csakis napnyugta után jöhetett volna szóba, mert elképzelhető, az elképesztő forróságtól lángra kap a szesz, vagy még a szájban is lángra kap és kiég az ács nyelőcsője, mint valami kátrányos kémény, valaki hoz pántlikát, ujjára tekerve a háromszínű nemzetit, amilyent az első kenyér ünnepén szokás, legyen pántlika a hadiflaskán, mert erre tájt nem lobogtatnak, már hogy is lobogtatnának, leszoktak róla, mert korábban a hegyi arcú idegenek hülyére pofozták a lobogtató férfiakat, köztük Gyéluka bácsi is üt, vesét rúg, aztán elzárás lesz a lobogtatás vége, úgyszólván azóta csak tricolor van, avval inkább nem, így jön el a rendszerváltás, mint mondhatnánk, eléggé szürkén, felemásan, viszont elkotródnak a hegyi arcú idegenek, egyik napról a másikra felszívódnak, látják, amint igyekeznek eltűnni Kincses úr erdejében, elég szarul megy nekik, sűrű növényű mogyorófacserjék között egyszer csak elolvad a fejük, tányérsapkájukat hónuk alá veszik, majd isznak belőle Királyné kútjánál, meleg vizű forrás, télen párál, ettől többé nem látszik a hegyi arcú emberek dús hajú koponyája, pedig célba lettek véve, mert mind sűrű hajú emberek, valami téves feltételezés szerint a kecsketejben levő valamilyen sav miatt, a vörös arc pusztán ősiség jussa, a tanács háza kifosztva, az őrs ajtaján öklömnyi lakattal, a sűrű légszartól képtelenség belátni, mit hagynak maguk után a hegyi arcú idegenek, hát elsősorban itt hagyják Gyéluka bácsit, és mint később kiderül, rajta kívül semmit, leszámítva a néhány, nagy rutinnal teleírt jegyzőkönyvet, amit azonnal felgyújtanak, mert mondják az egybegyűltek, ilyen írást nem ismerünk, fossuk le, jön a kazános az ötlettel, nem mennénk semmire, véli a sorompófelügyelő, akinek jó oka lenne rejtőzködni, mert korábban sokat leskelődik a fürdőző lányokra, sokszor onanizál, amint meztelen lányok bugyikat csavarnak a Vermessy kert alatt, de ilyesmi nem tétel a forradalmi számonkérés semmilyen fejezetében, úgyszólván a hosszú combokra boruljon jótékony feledés, inkább száradt volna le Gyéluka bácsi keze, mondják fel szerre a leckét, és körbe jár a demizson, mert akkor még úgy van, hogy körbe, most pedig szar lapuló hadiflaskáról szól a történet, hogy nem tudni, valóban likas, esetleg valaki arra vete-medik, hogy lenyelje belőle a jó két teleszáj pálinkát arra fordulva, amerre általában nem néz senki,

rettenetes hőség van, mondják, ehhez fogható hőségről 1947-ben beszélnek, amikor a tekepályán megolvadnak a kugligolyók, oválisak lesznek,

állandóan vánglítóknak az agglagények, mert általában ők kugliznak, aztán bezárják a tekepályát, szerre elfogynak a tekebábuk, miután a hatóság, mint a bűncselekmény nyilvánvaló tárgyát, begyűjt valamennyi járompálcát, de a kuglibábú annál is alkalmasabb akárki arcát laposra verni, legolyóztak, siratják a kuglit a foghíjas agglagények, nyelvükkel igyekeznek eltüntetni rútságukat, amikor arról az asszonyról beszélnek, aki arrafelé lakik, amerre általában nem néz senki, kivéve Gyéluka bácsit, neki ugyanis szabad, mindjárt száz éves, egy esztendő híján, a nyilvánosság előtt ő sem tenne olyant, csak olyankor, amikor lemegy a nap a teke háta mögött, mert sötétben nem lát a nyilvánosság, arra tájt különben is ledobálják az utcaszéli oszlopok esti fényeit, jó vaksötétben lenni, tényleg jó vaksötétben lenni, néznek össze az emberek, mert olyankor szokás összenézni, amikor nem látnak egymás arcán semmilyen árulkodó jegyeket, kizárólag szál emberről, a bakterről lehet tudni, hogy mindig ráng az arca, sikátori huzat, féoldalal idegzsába, arcbénulás, vegetatív idegrendszer, a fene tudja, mitől, de elég az hozza, hogy ráng, neki könnyű, nem kell semmiért felelősséget vállalnia, egyszer mégis hülyére pofozzák a hegyi arcú emberek, mert a hatóságnak feszit grimaszol, amikor arról faggatják, ki jár utoljára arra, amerre nem szokás nézni, Rebinél, te, lá Rebi, mondja az idegzsábás bakter, hogy Gyéluka bácsi,

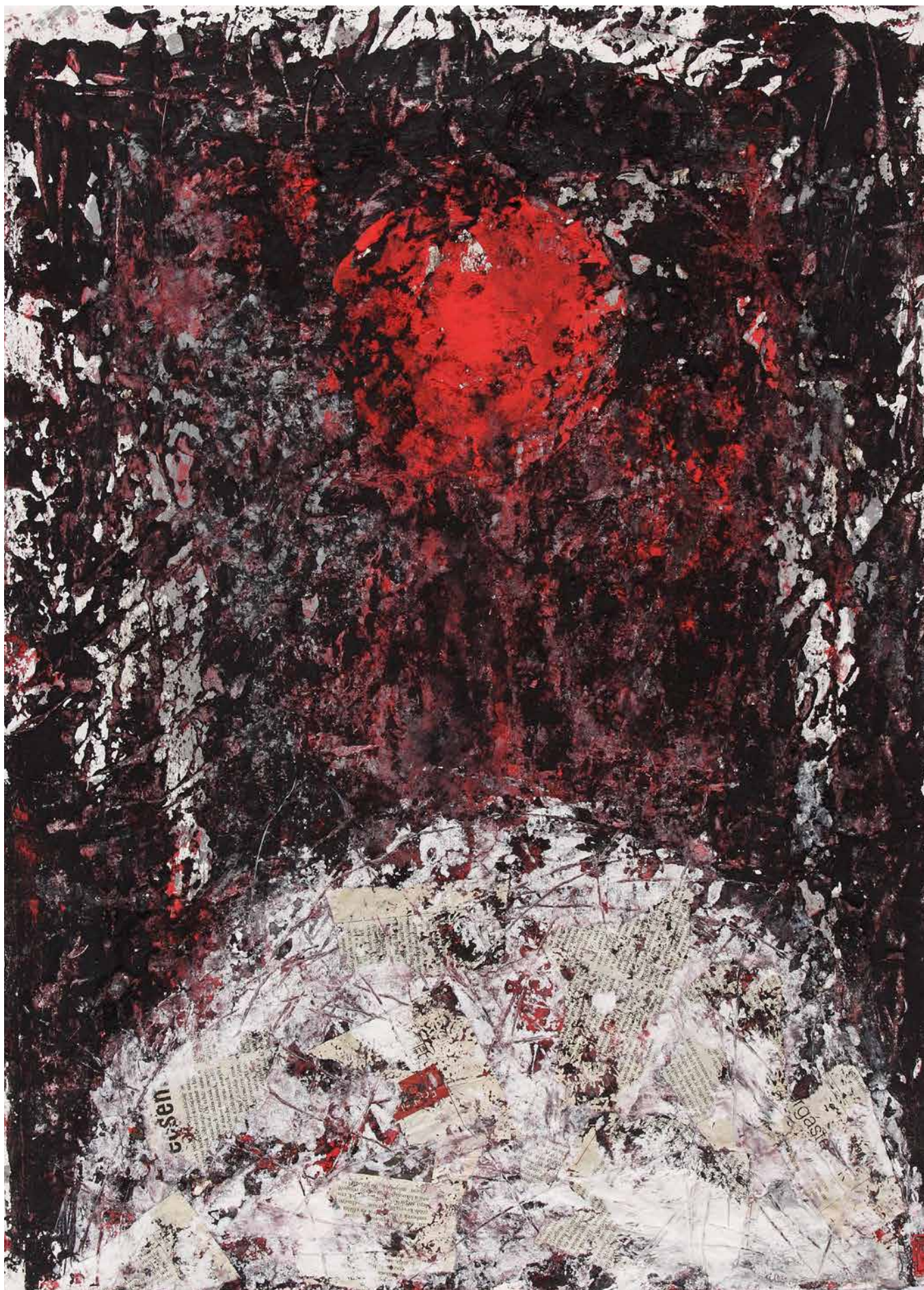
és ez a ház, amit most a szemünk előtt fednek, túlél mindenkit, Mihály király policáját, a prefektus embereit, a magyar királyi csendőrséget, mindenféle milíciát, elképzelhető, hogy túléli Gyéluka bácsit, pedig róla már közmondás, hogy Gyéluka bácsi túlél mindenkit, a száz felé ma is szépeket mesél, mondja, abban az időben a falunkban ez volt csak nagy múltú ház, vagyis a Márton-fogadó, benne vagy a gangon sok-sok angol-keserű, benedeki óbor csúszik le torkokon, megfordul ott reakciós ügyvéd, koccint a hazára fess Ludovika-növendék, jól megül benne a messziről jött ember, tele van súlyos parasztbúzzal, de a fogadót lemarcizni részünkről tisztességtelen lenne, minthogy nem is, semmi sem tart, míg a világ, mert Tarziciusz atya egyszer azt mondja, testvéreim, most rövidre fogom, ki-ki igyekezzen haza, mert Parajdon vannak a szovjetek, aznap, vasárnap lévén Márton bácsi még kinyit, mikor nyisson ki, ha nem vasárnap, általában vasárnap folyik itt sok-sok anekdota, annál több hazugság, itt vállalnak banki kezesiséget, természetesen hamis tanút itt lehet elfogadni, és Gyéluka bácsi elmondása szerint foga-

dónkba szépen beszalagozott a nemzeti romantika, jönnek SAS behívót mutogató legények elfújni, hogy ma este indulok a frontra, búcsúzni jöttem hozzád, kis Kató, a hadképtelen férfiak ülnek, néznek maguk elé, szégyenkeznek, vagy nem szégyenkeznek, Gyéluka bácsi szerint nem röstellik, hogy a haza nélkülük kénytelen meglenni, megbeszélnek, mit mond Márton rádiója, mert Londont kell hallgatni, Amerika hangját, hogy tisztán lássunk végre, csak ne tudja meg Szoboszlai csendőrhadnagy embere, van, aki már tisztán lát ebben az időben, hangoztatva sűrűn, né, elcseszi Horthy, végül Márton bácsi berekeszti a politikát, dolga van, mondja, mindenki igya ki, menjen szépen haza, mert ha nem hallanák, a hegy felett dörög, jön a nagy eső, de nem a nagy eső, hanem Wehrmacht-ágyuk rezgetetnek ájult levegőt, másnap bent vannak az oroszok, Gyéluka bácsinál is bent vannak, kamrában, első házban nézelődnek, mert rámában látnak szépasszonyt, hát sorrendben nőt, cigarettát és italt követelnek, egyikből sincs nekem, mutogatja a nincset Gyéluka bácsi tisztán s érthetően, majdnemhogy internacionális nyelven, mert a mutogatás internacionálisan bevett kommunikációs forma, aztán inti, kövessék, tud ő valamit, elviszi a vörösöket a Márton-fogadóba, mert gondolja Gyéluka bácsi, itt az ideje ebben az életben valamiből valamit profitálni, az oroszok lefeszítik a fogadó vaspántját, berontanak, csalódottan nézik az üres polcokat, nem tudom, Márton bácsi ekkor menekülésben van, vagy Tarziciusz atyával bujkál a kolostor valamelyik cellájában, az is lehet, befalazzák magukat, Gyéluka bácsi azon helyben óriási ruhát kap a vörösöktől, vörös lesz belé, mint később bevallja, le is köpik a nyavalyások, mert hogy uzsudín, vagyis hazudós, Gyéluka bácsi hátralevő életében azon tűnődik, hogy lehet, hogy őt lepökik a vörösök, megfejthetetlen tétel, most is feszit azt hajtogatja, emellett mindent mesél a házról, amit most fednek,

nem adjuk fel, kiabálják lefelé az ácsok, mert kinek hiányozna, hogy megírják a lapok, mégsem adják át az egykori Márton-fogadót a rendeltetésének, legalábbis halasztódik, amíg fedél alá kerül, így mindenki szorong, nem lesz virág az épület homlokzati csúcsán, dáliaival kevert szegfűcsokor, amit erősen néz Gyéluka bácsi, miközben ül a karosszékben, három ember olvad el a tetőszerkezeten, ha elolvadna egy is, kétségtelen, azonnal beindulna a katasztrófaturizmus, kinek hiányzik egy ilyen lárma, mindenesetre nagy az aggodalom, akárhogy is vesszük, három ember sül a tetőn, pedig megmondják nekik,

ne másszanak tetőszerkezetre ebben a trópusi hőségben, árnyékban legalább harmincöt fokot mutat a hőmérő, hát akkor a léceken, emberemlékezet óta nincs ilyen fülledt hőség, vastag páratartalom, de hát a diófa alatt ácsorgók nem érzékelik, hogy a lécek fölött vibrál a levegő, egyszer csak eltűnnek az ácsok, totális aggodalomra egyelőre nincs ok, ilyenyszerű eltűnésre van még precedens, amikor a Kornis-kastélyt aláerősítik, akkor is hárman indulnak el ismeretlen úton, viszont nem az ég felé igyekeznek elolvadni, hanem poklokat keresnek, mivelhogy azt mondják, a titokzatos lépcső csakis oda vezet, mit mondják, nem oda vezet, hanem félig beomlott grófi pince a csábító erő, bár, tegyem hozzá, nincs benne bor, de ki hiszi el nekem, mendemonda szerint a harmincas évek kitűnő évjاراتainak mohó és utolsó haszonélvezője megint a Vörös Hadsereg, Gyéluka bácsi vezeti el, a felelősség elsősorban minket terhel, szólal meg lent valaki, mert mondják az ácsok eleget, friss vizet kérünk, de nem, értem én, amióta vezetékes víz folyik mifelénk, mindenki meggondolja, hogy bánik a vízzel, nem elsősorban ökológiai megfontolás, hanem mert a vízóra is ketyeg, senki sem ad fel vizet, emiatt a munkások biztosan elolvadnak, mondják a báméskodók, szerencsére nem, mert a tetőszerkezeti javítás kalanddal, váratlan

fordulatokkal jár, az ács először is lát sok-sok pókhálót, füstölt rudat kolbász nélkül, szempillája, tekintete bepókhálósodik, aztán lát szarufán denevért, feldobott hámot, zabostarisznyát, szúette hombárt, és lát még valamit: a sarokban sor Lenin-összest, valamennyit kifogástalan állapotban, ott lelünk az ácsokra, szépen elvannak magukban hanyatt fekvé, ha csak hanyatt feküdnének, de nem, mondhatnánk, az ácsoknak is jár ennyi, a tévé ekkor narancsost hőségriadózik, és szót sem szól arról, hogy a munkáltatónak kötelessége vízről, árnyékról gondoskodni, nemhogy kötelesség, törvény, ez van, akár hiszik, akár nem, én sem hinném különben, hogy az ácsok hanyatt fekvé Lenin-összest olvasnak, a báméskodók mindebből nem értenek semmit, miért is értenének valamit, hát persze, azt gondolják, nem kizárt, az ácsok jó helyen járnak, biztosan nem olvadnak el, valaki felmegy, sorra leveti a Lenin-összest, akkor Gyéluka bácsi már nincs sehol, valaki látja elmenni arra, amerre általában senki sem figyel, viszi ölében a dáliát szegfűvel kevert virágcsokrot, elbeszéli még, hogy az öregember arca feltűnően sima és egyáltalán nem rángatja sérülés, az ad hoc bizottság pedig kimondja, a hadiflaska bizony szíváro, ezért lesz el hajszáleren az ácsoknak tartogatott pálinka

SZOLLÁTH KATALIN: RÉTEGEK – FRANCIS BACON TISZTELETÉRE, 2024, TEMPERA, ÚJSÁGPAPÍR, 70X50 CM

DUBÁN KITTI

Lecsószag

DUBÁN KITTI

(Székesfehérvár, 1996)
A Corvinus Egyetemen végzett marketing szakon, majd a Károli Gáspár Egyetemen hallgatott kommunikációt. 2022 óta publikál, többek között az *ÉS*-ben, a *Kalligram*-ban, a *Nyitott mondat*-ban és a *Helikon*-ban jelent meg prózája. A tudokegyfát zenekar dalszövegírója.

Hajnalban a Felsőmáli utcába ment tojásért, Janóéknak mindig van friss, hozott tízet, kicsit szarosak, de a sárgájuk tenyérnyi. A zöldségeket a piacon szerezte be, pirospaprikát, kápia paprikát és sárga tévépaprikát, abból kellett a legtöbb. Roppanós darabokat vásárolt, amelyek egy kis szorítástól is megrepednek, és édes, tejes illatot árasztanak.

Már a piacozáshoz is kiöltözött. Még nem azt az inget vette fel, amit a randvúra fog, de egy ugyanolyan szépet és tisztát választott, hogy megtisztelje az alapanyagokat, amelyek a keze alá dolgoznak majd és elbűvölik Erikát. Erika városi, mondta kissé visszakozva a társkeresős Kata, de szeret kirándulni. József igazából soha nem értette, miért olyan nagy dolog, ha kimennek az emberek a városból, de mindegy. Erika fél év óta az egyetlen, akivel párba állította Kata. Özvegy, ötvennégy, csak hat évvel fiatalabb Józseftől, és szereti a kutyákat. Nem fog megijedni, ha Atarka ráugrik a harminc kilójával. Bár neki tacsója van, de majd megszokja.

Erika már biztos felszállt a vonatra, az ölében a kistáskája, a nagyobb bőröndöt segített neki feltenni egy pattanásos suhanc. Fülkés kocsiiban utazik, az ablakot csak résnyire lehet lehúzni, talán megül a szája fölött a pára. Lehet, hogy van egy kis bajusza is, néhány pihe csak, amin megállnak a cseppek. Azt a hímzett zsebkendőt veszi elő, amelyet még a nagyapjától kapott. József a kerek paradicsomokat fogdosva Erika apró melleire gondolt. Úgy tapadnak a szikár testre a fehér blúz alatt, mint gombák a fatörzsre. Csak a suhanc ne vegye észre őket.

Nem lett jó a kisszemű, vértelen paradicsom, át kellett mennie egy másik pulthoz, ahol többszínűt is árultak. Mindig flancolásnak tartotta a sárga paradicsomot, minek vesz olyat az ember, ha van vérpiros is, de a mai nap különleges. Inkább megnézi, mi a kínálat, még ha drágábban is fog kijönni.

Csemegeuborkát is kell venni, ha Erika esetleg nem szeretné a savanyút. Nem szeretheti mindenki. Pedig milyen szépen csorogna le a lé a hegyes állon, megállna egy csepp a Jóreménység-fokán.

Átsétált a piacon, minden pultot egy megállóknak képzelt. A kalapja alatt meggyúlt az izzadság. Ez a Káptalan, ez a Muldos, ez meg a Kabócás, jó, talán ilyen gyorsan nem halad a vonat. Átlagos menetidővel és késésekkel számolva Erika most nézheti az Öreg-dombokon a kiszáradt legelőt.

A sárgák egészen aprók voltak, de a pirosak kerek és dagadók, alig fértek a bőrükbe. József megtönte velük a kosarát, egy különösen délceg pórég-hagymát is tett melléjük, bár a lecsóba az nem kell, de a reggeli szalonnához még jó lehet.

Rékusnál szokott lenni mindenféle savanyú, de az visszafele van, ami rossz ómen, hátha a vonat is visszafordul. A hülye Rózinál viszont nem akart venni, mert Rózinak szájszaga van, és bűdös a zöldsége is.

A kalap alól kiszökött egy izzadságcsepp, csíkot hagyott az arcán. Majdnem elfelejtette, hogy kolbász is kell. Jobb lesz, ha listát írok, gondolta. Virágra nem lesz szükség, nő a kertben rózsa. Csemegeuborka, talán csalamádé, kolbász, csípős és enyhe, virsli, nem, virslit inkább ne, a stílust azért meg kell őrizni. Erika most veszi ki a bőröndből, amit a suhancal vetetett le, a szendvicsét, remélhetőleg nem kolbászosat, nem is szendvicset, hanem inkább kekszet, keksz legyen, igen, nehogy elrontsa az étvágyát. Már kicsomagolta, épp a szájába vette, a szája sarkában morzsát hagyott a keksz, amikor

József meglátta az SMS-t a telefonján. Katától jött. Sajnálja, de a városi hölgy lemondta. Csúnyán megfázott.

József a kosárba csúsztotta a telefont, a paprikák és paradicsomok orgiája közé. Fel sem írta, amit akart, nem baj, megjegyezte. Csemege-uborka, csalamádé, kolbász kétféle, virág. Nem, virág nem kell.

Nagy üveget választott, jusson elég uborkából is, káposztából is. Az eladó, Rékus lánya lehetett, megkérdezte, partit rendez-e, hogy így bevásárol. Randevúm lesz, válaszolta, és egy újabb izzadságcsepp folyt végig az arcán. Vonattal jön, most járhat a Birkás kapuknál. Városi? Városi. De szeret kirándulni.

Teljesen átizzadt az inge, mire hazaért. Atarka a nyakába ugrott, összesarazta a mancsával. A főzéshez ruhát cserélt, kötényt kötött. Az Aranyos köténye, biztos nem haragszik, felnézett az égre, mintegy köszönőleg. Nagy tálba tette a paradicsomot, a paprikát, beáztatta őket, hogy minden kosz lejjön róluk. Hagymát pucolt. Hagymát vágott. Könnyezett. Elgyújtotta a tűzhelyet.

Ameddig a hagyma alacsony lángon nedvedzett, kicsumázta a paprikákat, körbevágta a szár körül is a húst. Atarka a lábánál várta, hátha leesik valami. Megsimogatta a fejét, aztán arra gondolt, hogy a tacsókó biztos tiszta állatok a rövid szőrükkel meg a nyalakodásukkal. Meg-

mosta a kezét. Felforrt a víz, beletette a paradicsomokat a kislábosba, egyszerre csak kettőt. Milyen szép pár. Kettesével számolt hatvanig, kanállal alájuk nyúlt, kiszedte őket, bedobta a következőket, az elsők addig hültek, így könnyebb lehúzni a bőrüket.

Erika bőre sárga, mint a pergamen, pedig nem dohányzik. Talán fiatalabb korában dohányzott. A pipa nem zavarja. Idővel még meg is kedveli a szagát.

Az üveges hagymára dobta a felkarikázott paprikát, először a sárgát, aztán a pirosat, végül a kápiát. Minden réteget megsózott. Az Aranyos kötényébe törölte a kezét.

Lassan megtöltötte a lecsóillat a házat. Atarka nyála a konyhakőre csöppent.

Ameddig a paradicsom összeért a paprikával, öblös tányérba szedte a kovászos uborkát, mellé a csemegét és a csalamádét.

Kóstolt, pedig nem szokott. Ráverte a lecsóra a tojást, sózott, borsozott, kavart rajta egyet, majd lezárta a gázt. Csend lett, és mély, átható, fojtogató lecsószag. Az egészset a kutyának adta, még a rúd kolbászt is, amit kifelejtett.

Amíg Atarka a forró lábassal meg a savanyúsággal küzdött, József kiment a kertbe. Megkereste a metszőollót és levágta a rózsák fejét. Aztán nézte, ahogy besötétedik. Mostanság érhetett a vonat az állomásra.

SZOLLÁTH KATALIN: A REMETE, 2023, FOTÓKARTON, TEMPERA, MONOTÍPIA, 31X47 CM

SZOLLÁTH KATALIN: A REMETE HÁZA, 2023, PAPIR, TEMPERA, 70X50 CM

JUHÁSZ ATTILA

(1961, Tét)

A győri Révai Miklós Gimnázium tanára (magyartanár, kutatótanár), a Magyar Irodalomtörténeti Társaság megyei tagozatának elnöke. Kötetei: *Hidegláz* (versek, 2001), *Zalán-versek* (monográfia, 2004), *Eszkimószín* (2009, versek), *Nehézfény* (2011, versek), *futópillantás* (2015, versek), *Tenger csend* (versek, 2017, Szabó Béla fotóművésszel), *Lassú nézés* (kritikák, tanulmányok, 2020), *Tengerjáró* (esszék, tanulmányok, 2022), *rövidkőz* (2023, versek); *Színek – Világok* (versek, 2024, Szabó Béla fotóművésszel).

„tudást az egészről [...] az egyszervoltakról”

(Marafkó László: *Írás a tűzfalon*)

Könnyen tűnhet úgy az olvasónak, hogy az *Írás a tűzfalon* összegző válogatásként készült mint Marafkó László tárcáinak, esszéinek, emlékezéseinek mozaikos, szemlélő, számvetéses gyűjteménye. Nem mintha nem szerepelne már hasonló kollektívák az alkotói életműben: hét olyan korábbi kötetet is jegyez szerzőnk,¹ amelyek hasonló műfajú, tematikájú, szemléletmódú írásokból szerveződnek, s majd négy évtizede követik és demonstrálják elkötelezett szakmai jelenlétét, nívós munkásságát. Az itt található írások mennyisége (73 tétel), merítési időtávlat (1981–2023) csakúgy, mint finomabb műfaji differenciálhatóságuk ebből adódóan is széles spektrumot ölel fel, amire metaforikusan már a kötet alcíme is utal: *Pincétől a Parnasszusig*. A közvetlen előd, a *Bennkint* című kötet egyfajta folytatásaként is tekinthetjük az *Írás...-t*, és nemcsak abból a formai okból adódóan, hogy annak korpusza (56 írás) és adatközlő apparátusa hasonlóan tekintélyes, hanem azért is, mert mindkettőben jól megragadható az a kritikusan korrajzos, mégis független, de odaadó hozzáállás, amely meghatározó karaktereleme Marafkó határterületi irodalmi-publicisztikai ábrázolásmódjának, nexusának („Befogadva is kívül maradni, ha azt súgja a bensőnkől vezérlő. De kívülről is belülről látva s láttatva”²). Igaz ugyan, hogy a *Bennkint* szövegtételei elsődlegesen a közéleti publicisztikai munkásság személyes emlékezetéhez kötődnek, mégis elmondható, hogy az – itt csak szűkebben vett, az *Írás...-ban* és más kötetekben történetileg-történelmileg is jelentős mértékben kitágított érvényű – korrajzos indíttatás olyan komplex szemlélődést és szemléltetést hoz magával, amelynek köszönhetően kijelenthető, hogy Marafkó egy sajátos szellemi-történeti közelítés és tárgyalásmód híve.³

Marafkó a szépirodalomban és a publicisztikában, illetve ezek határte-

rületein egyaránt otthonosan mozgó alkotó. Az érdemileg nagyfokú belső rokonságot mutató változatos műfaji kínálat egyik-másik titulusát magától a szerzőtől kapjuk, részben annak a gesztusnak köszönhetően, hogy maga azonosítja már korábbi kötetekben is a működő írásfajták terminusát (pl. tárcá, kultúrtörténeti topográfia, naplóösszé, jegyzet, emlékezés), másrészt a jelen kötetben használ egyéb hagyományos műfaji megjelöléseket is (rekviem, elégia, intelleum, utószó), illetve ezeken túl neológ értelmű kifejezéseket (noteszlap, szikrarajz) és ráutalásos-áthallásos egyedi fogalmakat is találunk (pl. Krúdyáda; a láthatatlanra vezérlő kalauz). A változatos megnevezések mellett a karaktert meghatározó kohéziót a témaválasztásból és a szerzői etikára, látás- és láttatásmódra alapozódó egybefogottság, alkatilag jellemző figyelemirányulás és jellegzetes nyelvhasználat is biztosítja.

A kötet egészére nézve elmondható, hogy Marafkó László írói szemlélődése egyszerre tanúskodik igen széles látókörűségről, kiterjedt figyelemről mind a problémafelvetésben, mind az összefüggések keresésében és feltárásában, ám ezzel együtt kifejezetten inspiráltnak mutatkozik az apró részletekre irányuló összpontosítás terén is. Ezek olyan újságírói, valóságismereti érények, amelyek kiválóan hasznosulnak közéleti korrajzos, kultúrtörténeti, létbölcséleti, történelemszemléleti eszmefuttatásaiban csakúgy, mint a bemutatott alkotók miniprotréiban vagy a motívumértelmező, mikrofilológiai témájú írásaiban. Szintén tipikusan zsrnalisztikai elem, hogy a szövegek jelentős része nem csupán tartalmi nyugvóponton zárja a textust, hanem csattanós summázatot, szentenciózusan poentírozott befejezést kap. Ami pedig a legközvetlenebb és legszembetűnőbb újságírói hozott jegye ezeknek

1 *Irodalmi séták* (1985, 1986), *Az utókor inspektora* (1991), *Helyben a világ* (1994), *Előkor* (2004), *Múltidőző* (2005), *Litera-túra* (2007), *Lapzárka* (2013), *Bennkint* (2019).

2 Lásd a *Bennkint* hátsó fedelén.

3 Valószínűleg indirekt módon ezt igazolja a *Litera-túra* fejezeteinek címadása, akkor is, ha ott a szellem mint kulcsszó egy-egy alkotó vagy közösség konkrét gondolkodásmódját, szellemiségét idézi meg – lásd: *Szellem-történetek; Szellemjárás; Szellemidézés*.

a szövegeknek, az a vállaltan blikkfangos, olykor az utalt tartalommal lazább, metaforikus viszonyban lévő címadás (*A mélypont gyönyöre; Az éltető titok – avagy földművesésszel Covid-órán; Járógípsszel háborúba; Azt a robbantóját!; Miért kell nekünk Mohács?; Lábtengő a Parnasszuson; Az egyversű költő; Tandori sapkában és sapka nélkül*). Utóbbihoz hozzávehetjük még, hogy Marafkó nyelvi leleményei mindig is fontos szerephez jutottak sajátos, kesernyés humorának érvényesülésében, s hogy ennek életműbeli jelentősége, önállósított műfajisága is alátámasztható akár a kötet szintű publikációban, az a szójátékok mostani szórványosabb előfordulásán túl három önálló „nyelvújító” könyvének⁴ említésével. A címadásban is működő nyelvi játékosság (vö. *Vigyázz a fejre. Alagsor/s/ok; Nagyvárosi kispályások; Szikrarajzok; Elixír, Az önvészélyes szókimondó – avagy a költői illem helye*) egyébként mint téma is külön figyelmet kap a most vizsgált kötet írásai közt, elsősorban a szinte minden hasonló kötetben említett „poeta ludens” Weöres Sándor és Kosztolányi, illetve frissiben Tamkó Sirtató Károly költészetéről szólva (*Szikrarajzok; Új játszámak Weöressel – avagy a gyermeki „megnyitásmélet”; A Vízöntő-kor költője*). A szövegtetekbe beépülő alkalmi Marafkó-neologizmusok jól szolgálják a – nemritkán összetett – hatáskeltést (pl. eurofanyar, uniós-untalan; légópince – legópince, nomen est ámen), bár akad azért köztük olyan is, amelyik a játék éppen szerzőnk által preferált könnyedségét felszabadultan nem tudja hozzátenni a hatáshoz (*paleoélc, tös/aszfalt/gyökeres, Cég/ér-ték/a*).

A témák, műfajok változatossága mellett az *Írás...* névjegyzékének elképesztő nagyságrendje és a nevezettek sokféle érintettsége egyaránt azt mutatja, hogy Marafkó tájékozódása időben és érdeklődési körök tekintetében is kivételesen gazdag. A mintegy 260 művészt, tudóst, politikus, történelmi és közéleti személyiséget, de mindenekelőtt irodalmárokat lajstromában, illetve a velük is kapcsolatos vagy éppen róluk szóló írásokban olyan alkotók is „rehabilitálódnak”, szubjektíve kanonizálódnak, mint például Kuncz Aladár, Bertha Bulcsu, Tamási Lajos vagy Verbóczy Antal. És persze ott vannak a kedvencek, rendszeres visszatérők is (elsősorban is a *Jelenkor* folyóirat korábbi szerző- és szerkesztőgárdájából személyes kapcsolat, barátság révén ismertek), akik mellett több helyütt hivatkozó említésben szerepel például Kosztolányi, Weöres, Kormos, Nagy László, illetve kisebb szövegblokkokban önállóan is találkozhatunk József Attila, Móser Zoltán vagy Tandori Dezső méltatásával. A kis szövegszomszédsági tömbök közül érdemes kiemelni az „időtlen mandátumú” Hamvas Bélát megidéző két írást (*Lelkek a légben, Homály délben*) annak kapcsán, hogy ezekben tetten érhetjük a tradicionalista bölcselő inspiráló hatását mind szerzőnk lelki-szellemi nyitottságára a „szerény névtelenek beszédének, sugárzásának” befogadásához, mind az igazságmondóktól elvárt igaz emberség etikai követelményállításában.

Három nagyobb szövegcsoportból épül fel a kötet. Az első részben (*Vendéglét*) található írások alapvetően időszembesítő esszék, melyeknek indító eleme, szí-

tuációja elsősorban valamely valós szerzői élethelyzet, tapasztalati megéltség (pl. családtörténeti események, álmok). Az időszembesítő láttatásmódhoz alkati székeszisz, pesszimista látásmód társul, nem ritka a borongós-melankolikus érzelmek háttérhatása, amit szerzőnk a jelenkor sziszifuszi mindennapjaira, „kedélytelen kedélyére” is rávetít (*Intés a jövőhöz*). Találkozunk itt vallomásos közvetlenséggel is. Különleges helyet foglal el a fejezetben a *Létálmom* című írás, amelyben a szerző arra tesz kísérletet, hogy hosszú és többször megszakadó álmotörténetek minél teljesebb leírását adja, amelyekhez folyamatosan és mozaikosan motívumértelmező megjegyzéseket, elemzéseket fűz, s ezek közé olyan elméleti, ars poeticus felvetések is beszövednek, amelyek a tudattartalmak, álmotartalmak szimultán vagy közvetlen nyelvi leképezhetőségének problematikáját érintik, inkább szubjektív-intuitív, mint tudományos közeli-tésmódban. Az esszé líraibb változatával találkozunk a *Koszorú* és a *Lelkek a légben* című írások esetében, de van itt olyan szöveg is, amely szinte novella értékű (*A Mester és a melankólia, Krúdyáda*).

Az álmotartalmak nyelvi-tudati megragadhatóságának gondolköréhez kapcsolódhat az anyagi világ fizikain túli, illetve tapasztalaton túli titkainak nyelvi értelmezhetősége, annak a fizikai-metafizikai határokat átlépő-egyesítő (kozmosz, emberi dimenziókon túli, örökidejű) teljességgézetnek, érzékelhetőségnek, világértésnek léte és kimondhatósága, amelyet tudati-értelmi kompetenciáiban a tapasztalati valóság által burokba fogott ember egyelőre csupán az álmok, a *déjà vu* képzetek és a fantázia világában képes megélni, misztikusan is valós jelzésként azonosítani. Az *éltető titok – avagy földművesésszel a Covid-órán*, valamint a *Vendéglét – avagy a láthatatlanra vezérlő kalauz* keletkezési előzményeire bizonyára hozzátartozik a járványidőszak spekulatív-mediatív inspirációs élethelyzet, illetve a bölcselő Pázmány meg a misztikus látomásba ámulva belefeledkező Kosztolányi hatása.

Érdemes kitérni a kötetnek címét kölcsönző esszére is. Az *Írás a tűzfalon* egybekapcsolja az időszembesítő és az önszembesítő jelleget úgy, hogy az utóbbinak nyelvi vetületeként az önmegszólító nexust alkalmazza. Ez az a szövegtétel, amely leginkább kapcsolódik a gyermek- és ifjúkori emlékekhez, a családtörténethez, illetve ezeknek köszönhetően Gyórhöz, Marafkó szülővárosához. A nosztalgikus alaphangulatú írás tematizálja a gyermeki világszemlélés időtávlatból való átértékelődését, az időtávlatiság képzetét pedig annak dilemmáival is egybekapcsolja, hogy általánosnak tekinthető-e az értékvesztés elsődleges képzetének hatása az illúzióvesztés szemléletére, perspektivikusságára. És bár csak közvetetten, de van ebben az esszében ars poeticus kérdésfelvetés is: mit és meddig őrizhet meg az időben az a jelzés, amelyet spontán vagy tudatos módon üzenatként hagyunk az időtállónak tűnő, metaforikus vagy valós értelemben akár védelmet, állandóságot is jelképező falakon, az idő falán? A záró szövegrész kulcsmondata képbe hozza az Írás biblikus fogalmát is a teljes kontextus

4 *Futamok életre-halálra* (aforizmák, 1998), *Észsömör* (aforizmák, szójátékok, 2008), *Maródia – Észforgatókönyv* (aforizmák, szójátékok, 2025).

értelmezéséhez, illetve feloldja az önmegszólítás egyedi érvényességét az elvonatkoztatott általánosítás gesztusában: „S csak te vélheted az egykori tűzfalon megjelenni az Írásnak talán a sorsodra igazított mondatát: <Megszámálmáltattál – s életre ítéltettél.> Nem csak a valahai ház néhai lakóira érvényesen.”

A második kötetrészt címe – *Miért kell nekünk Mohács?* – előrevetíti, hogy itt fontos lesz a történelem-szemléleti tematika. A fejezet szövegtételeinek első csoportja a rendszerváltozás korának közéleti jelenségeire reagáló publicista tárcáiból válogat, főként azt vizsgálva, etikailag hogyan elvárható a magyarság sorsfordító eseményeit szemlélni, azokhoz viszonyulni, és azok társadalomtörténeti háttérét, előzményeit méltón feltárni. Amiként a szerző bevallottan is szkeptikus-kritikus alkat, úgy az sem meglepő, hogy a fejezetcímmel azonos írásban a bukások és történelmi tragédiák nemzetsors- és nemzetkarakter-alakító szerepét helyezi fókuszba. Rámutat, hogy a folytonos bünbakkeresés és érdekelvű bünbaktalálás népe lettünk ahelyett, hogy esélyt adnánk az árnyalt, több szempontú helyzet- és tanulságelemzésnek, illetve a nehezen megvalósítható megegyezéseknek. Marafkó továbbgondolja, tovább árnyalja tehát az Ady-féle „fordított Himnusz” magyarságproblematikáját, megtartva annak didaktikusságát, a kollektív vonatkoztatás többes szám első személyű beszédmódját, de megszólalói pozíciója így is a kívülálló szemlélőé. Ezekre az írásokra jellemzőbb a szentenciózus fogalmazás- és láttatásmód, de ez sosem jelenti sarkított vagy abszolutizált igazságok kinyilatkoztatását: „A múltat nemcsak lehet, de meg is kell ítélni utólag, más és más nézőpontból és időtávolságból, s akkor más árnyékát és árnyalatát is mutatja. Csak arról nem szabad megfeledkezni, hogy ami valaha történt, az kitörölhetetlenül ott van az időben. Értelmezni és vitatkozni lehet és kell róla, de kiiktatni lehetetlen.” (79.)

Az *angyalföldi nyomtalan* című írás esetében Marafkó mint „az utókor inspektora” a történelmi nyomozó szerepében szólal meg, s tényfeltáró munkája, illetve az arra ösztönző közéleti – és a politika által befolyásolt – sajtóvita történésfolyamatát követve azonosít ’56-os, helytelenül prezentált vagy elhallgatott szereplőket, illetve tisztázza történeti szerepüket. Jelentős hányad jut a kötetrésztben a szociografikus jellegű írásoknak, melyek már elsődlegesen a főváros kortárs életképeihöz, az „aszfaltkultúrához” kapcsolódnak. Ezek közül stílusában és szemléletmódjában is a *Nagyvárosi kispályások* tűnik a legérdekesebbnek, nem kis részben annak feltárása révén, hogy a felületesen szemlélt alakok és jelenségek értőbb megközelítése mennyi abszurditással szembesítheti azt, aki az elsődleges valóságélmény mögé képes látni.

A záró, szakmai díjjal elismert⁵ irodalmi publicisztika (*Akarattytól Akarattyaig*) érzelmi szempontból is harmonikus nyugvópontra viszi a fejezet szövegkínálatát. Nosztalgiaja és önszembesítő jellege emlékeztethet az első fejezet életrajzilag személyesebb kötődésű írásaira, s habár ebben is érvényesül némi kriti-

kai felhang a hetvenes évek balatoni pénzéhségének jelensége kapcsán, de a játékosan emelkedett utolsó mondatok érzelmi töltése az árnyalatnyi szomorúság mellett is a megbékélés felszabadító mosolyát érzékelteti: „Ifjúságom hamvai indulnak a víz felé. Akarattya, szabadság – legyen meg a te akaratom.”

A harmadik kötetrészt darabjai összességükben olyan benyomást keltenek, mintha a 20. századi magyar irodalom egyetemi tananyagához készült kiegészítések lennének. Egy esetben magának az egyetemnek inkubátori szerepe is tematizálódik Szabó Dezső és a „hétcsillagú Göncöl” egykorú belső kölcsönhatásainak emlékezetét felidézve (*Klasszikus a szobatársam*). Az irodalomtörténeti érdekességek forrása sok esetben szerzőnk kortársi találkozásaihoz, személyes megismerkedéshez, kapcsolatokhoz, az alkotókkal készített interjúk szituációjához kötődik. Bizonyára az egyéni érdeklődés preferenciája eredményezi, hogy ezek mellett József Attiláról négy írásban is megemlékezik szakértő műelemző, figyelmes motívumelemző módján, gazdag hálózati kapcsolatrendszerre való kitekintéssel. Igazán figyelemre méltó például, hogy a *Háttérben vonatkattogás* című tanulmányban olyan új aspektusokra tér ki, amelyek nem kaptak (kellő) figyelmet az egyébként már „agyonelemzett” vonat-motívum jelentéstartományának tudós vizsgálataiban során.

A kiegészítő ismeretközlések több esetben indirekt reflexiók annak az itt is idézett Hamvas-féle hiányérzetnek a jótét ellensúlyozására, amelyet a szinte megbúvó *Kőujjak* című kisesszében idéz meg a közelmúlt tudós inspektora: „emlékezetvesztésben élünk, feledjük a valamikori tudást az egésztől”. Megbúvás helyett viszont rögtön a fejezetnyitásnál egy eddig „felfedezetlen”, Magellán-korabeli magyar européer diplomata, útirajzíró portréját, történetét vázolja fel szerzőnk, kutatómunkájának eredményeként és igazi kuriózum gyanánt. Saját utazásélménye kapcsán tér ki Stendhal „regényes” Waterloo-képének értelmezésére (*Noteszlap. Waterloo ürügyén*), de aztán a továbbiakban az irodalmi emlékezeti rehabilitáció – vagy az egészben, teljesebb spektrumban láttatás – jegyében hozza ismertebb alkotók kapcsán a kevésbé ismert információkat, illetve a feledésbe merült vagy felejtésre kárhóztatott szerzők (Tamkó Sirató Károly, Csengey Dénes, Verbőczy Antal, illetve Jevgenyij Jevtusenko, Tamási Lajos, Lakatos István, Száraz György) emlékezetét, beillesztéspróbáját. A fejezet legalaposabb – legterjedelmesebb – írásai Csorba Győző és Bertók László alakját idézik meg (*Görbülő időben, Maradó és maradandó. Bertók László hűsége és öröksége*), kötetközi vonatkozásban újabb aspektusból, s mindegyik alkalommal forrásközlésnek minősíthető magánokumentumok részletei is bekerülnek a teljesebb emlékezetidézésbe.

(Szerzői kiadás, 2023)
Juhász Attila

SZOLLÁTH KATALIN: KERESZTKÖTÉS II., 2025, PAPÍR, TEMPERA, MADZAG, 60X40 CM

„Lassú pillantás gyerekre, fényre, ürességre.”

(Christian Bobin: *A hét nyolcadik napja*)

URBANIK TÍMEA

(Pécs, 1973)
Irodalomtörténész,
könyvtáros,
irodalomterapeuta.
Mészöly Miklós
prózájának
intratextuális
működését vizsgálta
doktori dolgozatában.
A Szegedi
Tudományegyetem
docense, a
könyvtárostánár szak
szakfelelőse.

A szerző portróját
Czimbal Gyula
készítette.

Christian Bobin (1951–2022) francia író, költő válogatott írásokat tartalmazó kötete az ötödik magyarul megjelent könyve. 2001-ben a Jelenkor Kiadó nyitotta a sort a *Flúga* című regény nyel Blazsek Dóra fordításában, melyben női elbeszélői hang mesél el egy felnövéstörténetet. 2011-ben a Napkút-nál megjelenő *Emily, a fehér nő* újra egy női életutat mutat be, Emily Dickinson 19. századi amerikai költőnő életét, halálával kezdődően, visszafelé haladva az időben, Hendi Péter fordításában. Majd a Vigilia Kiadó talált rá a francia szerzőre, s az *Elámulni a mindennapin* (2022, fordította Kiss Gabriella), a *Porszemnél is kisebb* (2024, fordította Kiss Gabriella) kötetek után a L'Atelier versfordító műhely közös munkájaként jelent meg *A hét nyolcadik napja* Barna Anett, Bittner Gábor, Kovács András, Marczisovszky Anna, Nagy Melinda, Pál Ágnes, Páricsy Lilla, Székely Éva-Mária, Vilmos Eszter és Weldon Attila fordításában, Imreh András támogatásával. A kötet ajánlóját is jegyző Imreh András Bobint József Attilához és Pilinszkyhez kapcsolja költői filozófiájá és filozofikus költészete révén. Ez a válogatáskötet Rilke prózáját, a *Malte Laurids Brigge feljegyzéseit* is felidéz.

A láthatatlan megszólaltatása a közös vonása Bobin magyarul megjelent könyveinek, illetve a szentség felmutatása. A láthatatlant teszi olvashatóvá a francia szerző, s ez a réteg szorosan kapcsolódik a szentséghez. Emily Dickinsont a „kisemberek szentjének” nevezi, akinek „az élete látványosan volt nem látható”. (E. 123.) A *Porszemnél is kisebb* Assisi Szent Ferenc életének szintén láthatatlan mozgatórugóit keresi, az utat próbálja elbeszélni, amelyet a történelmi alak megtett, s a meditációs képként felidézett képen „A fiú meg az angyal útra kelt, a kutya meg ment utánuk.” megpillantja a szentséget. (P. 7., 109.) Az *Elámulni a mindennapin* gyásznapló, mely a láthatatlan élet jelenlétét mutatja meg.

A friss válogatáskötet aforizmaiban, a *Távolodás*ban újabb definíciókat, közelítéseket olvashatunk a láthatatlannal kapcsolatban: „A művészek a láthatatlan szépséggel dolgoznak. A szentek a láthatatlan kegyelemmel. De a művészek

és a szentek csak dilettánsok az anyákhöz képest: mert nincs fontosabb, mint a kisgyermekkor szolgálata, hiszen ezen nyugszik minden láthatatlan világok architektúrája.” (151.) A szentséget pedig így közelíti meg: „A szentségnek kevés köze van a tökéletességhez, sőt pont az ellentéte. A tökéletesség a halál elkényeztetett kishúga. A szentség harsány életöröm, a gyermek adottsága, aki annak örül, ami van, és nem kér semmi egyebet.” (151.)

Könnyen olvasható, gyönyörködtető és továbbgondolásra készítő darabokat olvashatunk a kötetben, melyben a műfaji meghatározások is segíthetik az értelmezést. Az *Egyszerű varázslat* etűdöket, *A hét nyolcadik napja* belső beszédeket, *A házaló* prózazaverket és a *Távolodás* aforizmákat tartalmaz. Egy olyan könyv Bobiné, melyben „a fában lakozó levegőről” (17.) is szó esik. Az írások célja „rendet tenni a hiányban” (37.), melyben bizonyos témák vissza-visszatérnek, kiemelkednek. Ilyen a gyermekkor, a szerelem, a mindennapok, a zenehallgatás, az üresség. Egyfajta összegzését is adja ez a válogatás Bobin gondolkodásmódjának. Két téma emelkedik ki, s tér vissza, melyek szinte a kötet minden írásában fókuszba kerülnek: az írás és az olvasás. Egy, a jelenlétet is tematizáló munka esetében az a reflexió, amely magára az alkotás folyamatára, illetve annak befogadására koncentrálna, maga a jelenlétben lét.

Az *Egyszerű varázslat* etűdjeiben, melyek valójában levelek, az elbeszélő a séta során gyűjtött szelídgesztenyét és szajkótollakat sorakoztatja egy fehér papírra, létrehozva velük az örökkévalóság erdei kalauzát, mely aztán segít neki egyik napból a másikba érni. (17.) A szerzőt mozgató szeretet nem más, mint „lassú pillantás gyerekre, fényre, ürességre.” (18.) Az írás egyfajta másik magány (20.), szavakat égetni a szoba minden csücskében (26.) az írás a rombolás eszköze is (34.) „Írni annyi, mint elhárítani a kérdést, halogatni a választ.” (53.)

A hét nyolcadik napja belső beszédeket tartalmazó részében Bobin így fogalmaz az írásról: „Ha valaki ír, árnyék hajol fölé – mindig.” (76.) Az írás jelen-

téktelen tevékenység, állítja a szerző, de a jelentéktelenség jelentését később világítja meg. (76.) „Ahol vagyunk – az örök pillanatban –, ott nincsenek szavak, hiszen minden megvan. Ahol nem vagyunk – az órák folyamában –, ott csak szavak vannak, egymásba gabalyodva, akár a szélhordta tollpihék az útmenti keréknyomokban. Írok, ez a semmittevés egy formája.” (76.) Az írás, mely a jelentéktelenség terepe és a semmittevés egyik formája, mégis a jelenléthez vihet közelebb a maga hiábavalóságával. „Mivel lemondunk a legmagasabb tudományról – a gyerekkor tudományáról –, elveszítettük a tisztaság erejét, az egyszerűség erényét. Nem vagyunk jelen az életünkben. Nem vagyunk jelen semmiben. Valójában az a különös, hogy a kegyelem akkor talál ránk, amikor már minden erőnkkel elérhetetlené akarunk válni. Az a különös, hogy – egy várakozásnak, tekintetnek vagy nevetésnek hála – olykor megérhetjük a hét nyolcadik napját, melynek se kezdete, se vége. Az ilyen dolgokban reménykedem, így élek, és ebben a megvilágításban írok, ízlelgetem a múltó napok szépségét. Írni kétségkívül hiábavaló, és nem biztos, hogy meg lehet akadályozni vele az éjszaka eljövételét, egyáltalán nem biztos, de elvégre szeretni is ilyen hiábavalónak tűnik, vagy énekelni...” (85.) S ennek az ellentéte is megfogalmazódik, a jelenlét elvesztése helyett a jelenlét megteremtésének helye is az írás. „Írni nagyszerű dolog: általa a végtelen magány végtelen jelenlétet szül. A magányos soha nem lehet egyedül, mert köré sereglenek a dolgok, hogy nevet találjanak maguknak.” (91.) S az írás menekülés vonatkozása is megfogalmazódik: „Talán pont ezért írunk, hogy meneküljünk – az anyanyelv szoknyája mögé – a sugárzó halál és a kérges idő elől.” (92.)

A *házaló* című, prózaverseket tartalmazó részben az olvasás és az olvasó kerül előtérbe. „... az olvasó akkor van ott, amikor a szerző már nincs ott, mindketten egymást keresik hiába a Nyelvrengetegben. Olvasni. Kihajtani a lélekben található létrát, mely végeláthatatlan felfelé és lefelé is.” (108.) Bobin izgalmas játékot űz az olvasó lehetséges neveivel: „Fagyban Meditáló. Szélfaló. Azúrba Markoló. Fehérrel Almodó. Révész. Lapszéli Fecske.” (110.) Majd egy írói tanács is szerepel a prózaversben: „Olvass úgy, mintha nem is olvasnál: tudván, hogy egyetlen könyvből sem kaparinthatod meg a lényegét. Tudván, hogy a lényeg az, amivel semmilyen ismeret nem képes szolgálni.” (118.)

A *Távolodás* aforizmáiban így fogalmaz: „Amikor írt az ember, óriási figyelmet fordít arra, amit csinál – az életben ez nyilvánvalóan lehetetlen: megelégszünk azzal, hogy a lényegre összpontosítsunk, és hanyagolunk minden mást. Csak azt felejtjük el, hogy a lényeg nem más, mint mindaz, amit elhanyagolunk.” (144.) Bobin gondolkodásmódját jól jellemző önreflexív és paradox aforizma is olvasható itt: „Furcsa foglalkozás az írás, mert inkább állapot, mint foglalkozás, és még inkább remény arra, hogy eljusson az ember a teljesség állapotába. Ám ha ezt az állapotot lehetséges lenne elérnünk, és akármeddig benne tartózkodhatnánk, nem is lenne szükség arra, hogy írjunk.” (149.)

Az írás mellett az olvasás az, ami fontos léttapasztalatként jelenik meg a kötetben. Az *Egyszerű varázslat* levéletűdjeiben ilyen megfogalmazások szerepelnek: „Aki olvas, a sivataghoz imádkozik. Lemossa arcáról az emésztő árnyékot. Az olvasó megsárgult ujjai, ledarált lelke, az összes elolvasott oldal.” (23.) Pascal olvasását nagyon plasztikusan foglalja össze: „Pascalt olvasni döbbenetes. Döbönt olvasás. Villámok cikázása. Látunk valakit, aki látott valamit. Nem tudjuk, mit. Nincs kétségünk a látomását illetően. Nem tudunk róla semmit mondani. Túl sok a vak fény. Pascal valójában néma. Végletekig tiszta nyelve béna. Szavai dermedtek. Olvasunk, de nem látunk semmit, csak a látomás nyomát valaki másban, csak Pascal tintaragyás, éjgyúrta arcát.” (23.) Több olvasmányélményre utalnak a válogatás szövegei, Saint-John Perse, Saint-Simon, Artaud, La Fontaine és Montaigne is említésre kerül. Az egyedi mellett általános olvasási tapasztalat is megfogalmazódik: „Egy nagy könyv felfedezését mindig a gyász ideje követi.” (48.)

Bobin meditációinak két végpontján a gyermekkor áll a maga jelenlétebeli teljességével, mely „A mindenütt uralkodó halál meghibásodása.” (27.), a másik végpont a semmire nyílik: „Isten, [...], szélben lengedező, rongyos szó, rajta keresztül látjuk az ürességet.” (41.) S az idő, amikor mindez megfogalmazódik: „Látod, a hét nyolcadik napja valami ilyesmi lehet: egy pillanat, amikor a dolgok összemosódnak az ünneppel, amelyről hírt hoznak.” (94.) Bobin könyvében az olvasás jelenlét-gyakorlattá válik. A jelenlétről tudósít, s arra szólít fel a maga szelíd módján, a rámutatás, elgondolkodtatás és gyönyörködtetés révén.

(*Vigilia*, 2025)
Urbanik Tímea

Dr. Horváth Nóra

1978-ban született Győrben. Filozófus, művészeti író. A Győri Széchenyi István Egyetem habilitált egyetemi docense. 2016-tól a *Műhely* szerkesztője, 2019-től főszerkesztő-helyettese, 2020-tól főszerkesztője.

Tudományos fokozat: PhD (2014), habil. (2022), a filozófiai tudományok területén.

Tanulmányok:

2006–2009: Pécsi Tudományegyetem Filozófia Doktori Iskola; 2002–2006: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, filozófia szak; 1998–2002: NYME – Apáczai Csere János Kar, tanító szak; 1998–2002: NYME – Apáczai Csere János Kar, művelődésszervező szak.

Főbb kutatási területei: az esztétikai életvitel filozófiai megközelítései; létezésesztétika; George Santayana életműve; amerikai esztéticizmus, Edward Perry Warren és Fred Holland Day életműve; amerikai pragmatizmus, pragmatista esztétika; Richard Shusterman filozófiája (szómaesztétika); Frenák Pál életművének filozófiai megközelítése;

A magyar és idegennyelvű publikációk listája elérhető az MTMT adatbázisában.

Önálló kötetei: *A szépség szeretői – George Santayana és kortársai* (2018 GlobeEdit, 2019 JatePress), *Frenák Pál Abécédáire-je – Átjárások a filozófia és Frenák organikus mozgásnyelve között: L'Abécédairre of Pál Frenák – Transverses Between Philosophy and the Organic Movement Language of Frenák* Budapest, Magyarország: Kortárs Táncért és Jelelő Színházért Alapítvány (2022, 2024)

Dr. Horváth-Márjánovics Diána

1988-ban született Győrben. Irodalomtörténész, kritikus. 2020-tól a *Műhely* szerkesztője, a lap kritikarovatának vezetője.

A Révai Miklós Gimnáziumban érettségizett. A Pécsi Tudományegyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájában szerzett doktori fokozatot. A HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézetének tudományos segédmunkatársa. Kutatási területei: modern magyar irodalom, Mészöly Miklós életműve, kortárs magyar próza.

Tanulmányok:

2014–2017: ösztöndíjas doktorandusz, PTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola; 2011–2013: esztétika szakos bölcész (MA), PTE BTK; 2010–2013: magyar nyelv és irodalom szakos bölcész, irodalomtudomány szakirány (MA), PTE BTK; 2007–2010: alapszakos szabad bölcész (esztétika szakirány), magyar minor (BA), PTE BTK.

Publikációk listája elérhető az MTMT adatbázisában.

Önálló kötete: *Örökölt blende. Példázatos irodalom és a Mészöly-hagyaték* (2021 Kijárat Kiadó).

Takács Nándor

1983-ban született Móron. Költő, tanár, 2021-től a *Műhely* szerkesztője, a lap szépirodalmi (vers és próza), valamint pályakezdő költőket felkaroló tehetséggondozó rovatát vezeti.

A Pannonhalmi Bencés Gimnáziumban érettségizett. Versei 2007 óta jelennek meg irodalmi folyóiratokban.

Tanulmányok: 2014–2017: magyartanár szak (MA), PE MFTK; 2009–2011: biológianár szak (MSc), PTE TTK;

2001–2009: biológus szak (Evolúció–Ökológia–Szisztematika szakirány), ELTE TTK.

Önálló kötetei: *Kolónia* (2014 Napkút Kiadó); *Rádiócsend* (2024 Napkút Kiadó).

Győr Megyei Jogú Város Önkormányzata

PALATIA Nyomda és Kiadó Kft.

Petőfi Kulturális Ügynökség

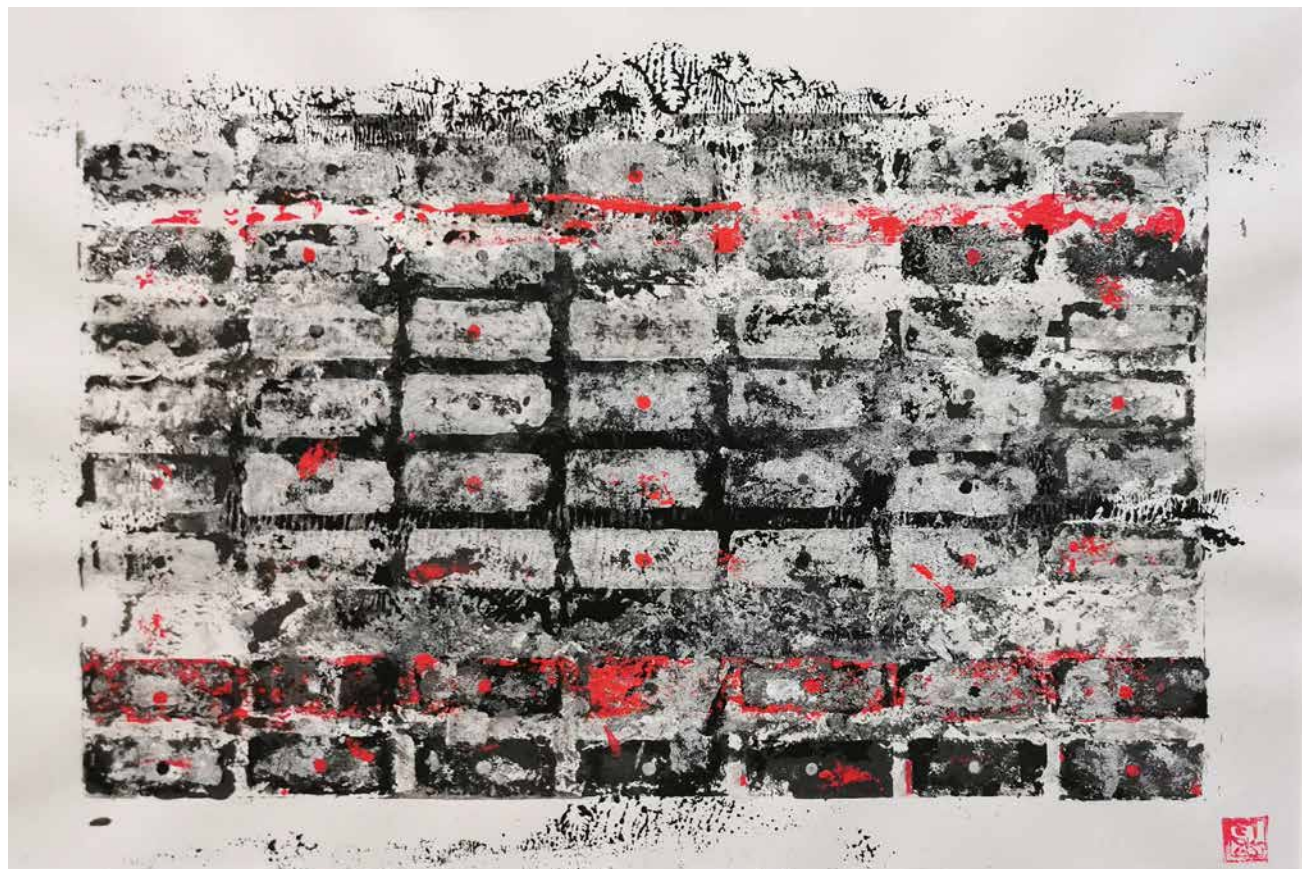
Nemzeti Kulturális Alap

MAGYAR KULTÚRÁÉRT
ALAPÍTVÁNY
Magyar Kultúraért Alapítvány

SZOLLÁTH KATALIN: TEREK, 2024, PAPIR, TEMPERA, 42X36 CM

SZOLLÁTH KATALIN: CSONTVÁRY LEVELLESZEKRENYE, 2023, PAPIR, TEMPERA, MONOTÍPIA, 39X57 CM

950,- FT